

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΘΕΙΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΔΗΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: ΧΡΙΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΔΗΣ, ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΑΓΓ. ΑΝΤΖΟΥΛΑΤΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΑΝ. ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ, ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

Αφιερώνεται στους γονείς μου οι οποίοι ενίσχυσαν ψυχολογικά και οικονομικά τις σπουδές μου καθώς και σε έναν ξεχωριστό άνθρωπο ο οποίος στάθηκε δίπλα μου καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος και με εμπύχωνε όταν τα πράγματα φάνταζαν αδύνατα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κατοχή φυσικών πόρων από μία χώρα μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη και μείωση του επιπέδου φτώχειας. Ωστόσο, μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη οικονομική ανάπτυξη, συνέχιση της φτώχειας, καθώς και εμφύλιες συγκρούσεις. Η κατοχή φυσικών πόρων μπορεί να είναι είτε ευλογία είτε κατάρα, δεδομένου ότι η κατοχή και διαχείριση φυσικών πόρων συνδέεται με αυξημένα επίπεδα διαφθοράς. Σημαντικό ρόλο στην ύπαρξη διαφθοράς σε χώρες που κατέχουν φυσικούς πόρους διαδραματίζει το επίπεδο δημοκρατικών θεσμών, αφού σε χώρες με υψηλά επίπεδα δημοκρατίας υπάρχει θετική σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και δείκτη διαφθοράς.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταδειχθεί η σχέση μεταξύ της κατοχής, διαχείρισης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων και διαφθοράς. Για τον σκοπό αυτό επιλέχθηκε η δευτερογενής έρευνα. Παράλληλα, διεξήχθη και εμπειρική έρευνα, κατά την οποία έγινε προσπάθεια να προσδιοριστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο διαφθοράς στην Ευρώπη, μέσω ετήσιων ιστορικών παρατηρήσεων για το 2007 για τα επίπεδα διαφθοράς στην Ευρώπη. Ενώ η δευτερογενής έρευνα κατέδειξε την άρρηκτη σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς, η εμπειρική έρευνα κατέληξε στο ότι, το επίπεδο των φυσικών πόρων ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ και το επίπεδο δημοκρατίας δεν επηρεάζουν το επίπεδο διαφθοράς. Ως εκ τούτου, περαιτέρω έρευνα σε αυτό το πεδίο θεωρείται απαραίτητη.

Λέξεις – κλειδιά: φυσικοί πόροι, διαφθορά, δημοκρατία, διαφάνεια, κατάρα, ευλογία, αντιμετώπιση της διαφθοράς, οικονομική ανάπτυξη, φτώχεια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ	12
1.1 Ορισμός της διαφθοράς	12
1.2 Δείκτες μέτρησης της διαφθοράς	17
1.3 Η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς	23
1.3.1 Η κατοχή φυσικών πόρων ως ‘κατάρτα’	23
1.3.2 Η κατοχή φυσικών πόρων ως ‘ευλογία’	28
1.3.3 Η επίπτωση της κατοχής φυσικών πόρων στην οικονομική ανάπτυξη χωρών.....	29
1.3.4 Η διαφθορά στα διάφορα στάδια διαχείρισης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	38
2.1 Οι δημοκρατικοί θεσμοί.....	38
2.2 Άλλοι παράγοντες	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΠΛΟΥΣΙΕΣ ΣΕ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ	42
3.1 Διαφάνεια.....	42
3.1.1 Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)	43
3.1.2 Λοιπές ρυθμίσεις περί διαφάνειας και οργανισμοί για την αντι-διαφθορά στην εκμετάλλευση και διαχείριση φυσικών πόρων	44
3.2 Παρακολούθηση από εθνικούς και μη φορείς.....	47
3.3 Άλλες στρατηγικές αντιμετώπισης της διαφθοράς	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	56
4.1 Η έρευνα	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	65
6.1 Συμπεράσματα	65
6.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	73

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1. Σχέση φυσικών πόρων και διαφθοράς	7
Σχήμα 2. Φυσικοί πόροι και διαφθορά σε δημοκρατικές χώρες	8
Σχήμα 3. Φυσικοί πόροι και διαφθορά σε μη δημοκρατικές χώρες	8
Σχήμα 4. Μορφές διαφθοράς	13
Σχήμα 5. Λογικές που δικαιώνουν και συμβάλλουν στην εξάπλωση της διαφθοράς	15
Σχήμα 6. Παραδείγματα νόμων κατά της διαφθοράς	16
Σχήμα 7. Χώρες όπου τα πολιτικά κόμματα θεωρούνται ως τα πιο διεφθαρμένα	17
Σχήμα 8. Χώρες όπου οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι θεωρούνται ως οι πιο διεφθαρμένοι	18
Σχήμα 9. Διεφθαρμένοι θεσμοί σύμφωνα με την άποψη των πολιτών παγκοσμίως	18
Σχήμα 10. Άποψη των πολιτών σχετικά με την εξέλιξη της διαφθοράς για τη διετία 2011-2012	20
Σχήμα 11. CPI Index, 2012	22
Σχήμα 12. Γραφική απεικόνιση των υποθέσεων των Robertson και Watson (2004) για την σχέση ΑΞΕ και διαφθοράς	34
Σχήμα 13. Σχέση μεταξύ συναλλαγής χρεογράφων και διαφθοράς	40

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Πιο διεφθαρμένοι θεσμοί σε κάθε χώρα	19
Πίνακας 2. CPI Index 2013	21

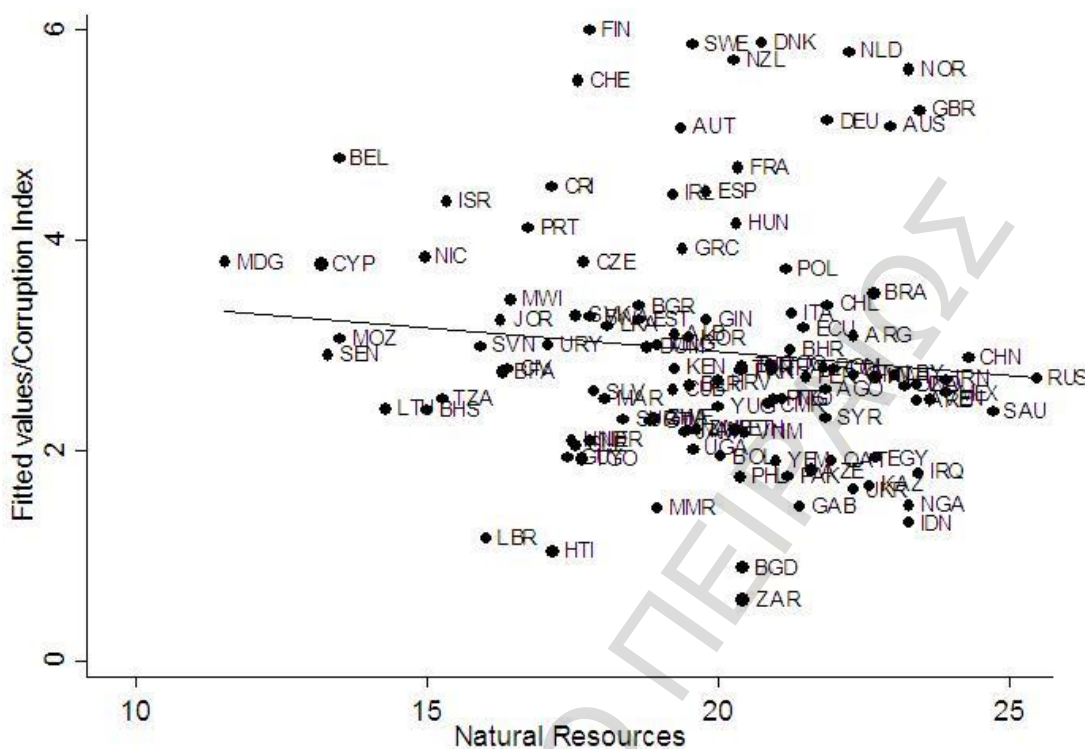
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεωρητικό υπόβαθρο

Οι φυσικοί πόροι συχνά αποτελούν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη διαφθοράς. Η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς είναι διπλή. Πρώτον, η ύπαρξη φυσικών πόρων μπορεί να οδηγήσει διάφορες ομάδες συμφερόντων σε μία συμπεριφορά αναζήτησης εσόδων, ενώ δεύτερον, η διαφθορά μπορεί να εμφανιστεί κατά τη διαδικασία διαχείρισης των φυσικών πόρων, οδηγώντας στη μη βέλτιστη χρήση αυτών των πόρων και συνεπακόλουθα σε φτωχή απόδοση σε όρους οικονομικής ανάπτυξης και/ή μείωσης του επιπέδου φτώχειας (Kolstad et al., 2008).

Η κατοχή φυσικών πόρων μπορεί να είναι είτε ευλογία είτε κατάρα (Pendergast et al., 2008), κάτι το οποίο εξαρτάται από το βαθμό δημοκρατικότητας της χώρας. Όπως επισημαίνουν οι Bhattacharyya και Hodler (2009), οι χώρες που είναι πλούσιες σε φυσικούς πόρους πλήττονται συχνά από φαινόμενα διαφθοράς, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Νιγηρία και τη Βολιβία. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η παραπάνω σχέση, παραθέτουμε το Σχήμα 1, το οποίο απεικονίζει την ενοικίαση πόρων ως μέτρησης των φυσικών πόρων το 1990 έναντι του δείκτη πολιτικής διαφθοράς. Όπως μπορούμε να δούμε από το σχήμα αυτό, περισσότερο διεφθαρμένες χώρες (με χαμηλό δείκτη) τείνουν να έχουν περισσότερους φυσικούς πόρους.

Σχήμα 1. Σχέση φυσικών πόρων και διαφθοράς

Πηγή: Bhattacharyya και Hodler, 2009

Ένα ακόμη ενδιαφέρον σημείο στη σχέση φυσικών πόρων και διαφθοράς είναι η επισήμανση των Bhattacharyya και Hodler (2009) ότι σε χώρες με δημοκρατικό καθεστώς και υψηλό επίπεδο δημοκρατικών θεσμών δεν επικρατεί διαφθορά, ακόμα και αν έχουν φυσικούς πόρους, αντίθετα με την περίπτωση χωρών που έχουν φυσικούς πόρους αλλά δεν είναι δημοκρατικές. Τα δύο σχήματα παρακάτω αποτυπώνουν αυτήν την σχέση. Από αυτά τα σχήματα μπορούμε να δούμε ότι η αρνητική σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και δείκτη διαφθοράς υπάρχει στην περίπτωση των μη δημοκρατικών χωρών, αλλά όχι στην περίπτωση των δημοκρατικών χωρών.

Η ύπαρξη δημοκρατικών θεσμών αποτελεί ενδεχομένως ένα σημαντικό στοιχείο προς την επίτευξη μείωσης του κινδύνου διαφθοράς σε χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους (Bhattacharyya και Hodler, 2009, 2010). Εκτός από αυτό, οι Kolstad και Wiig (2009) τονίζουν ότι η διαφάνεια θεωρείται ως εκείνο το εργαλείο που θα συμβάλλει στη μείωση της διαφθοράς και άλλων δυσλειτουργιών που παρατηρούνται σε χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους.

Συνεπώς, από την παραπάνω ανάλυση προκύπτουν τρία ερωτήματα. Το πρώτο σχετίζεται με τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν την σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς, το δεύτερο με την σχέση δημοκρατικών θεσμών, φυσικών πόρων και διαφθοράς και το τρίτο με το κατά πόσο η διαφάνεια και οι δημοκρατικοί θεσμοί μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο διαφθοράς σε χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους.

Σκοπός και στόχοι της εργασίας

Ο σκοπός της εργασίας είναι να εξεταστεί και να αναλυθεί η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς. Πιο συγκεκριμένα, οι επιμέρους στόχοι της έρευνας αυτής είναι οι παρακάτω:

1. Να προσδιοριστεί η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς
2. Να προσδιοριστεί ο αντίκτυπος της διαφθοράς στα κράτη
3. Να εξεταστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την σχέση φυσικών πόρων και διαφθοράς, όπως η ύπαρξη δημοκρατικών θεσμών
4. Να καταγραφούν πιθανές στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου της διαφθοράς σε χώρες πλούσιες σε φυσικούς πόρους, όπως είναι οι σχετικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί διαφάνειας, ή η παρακολούθηση του δημόσιου προϋπολογισμού και των εσόδων από φυσικούς πόρους από ανεξάρτητες εθνικές αρχές ή άλλους εξωτερικούς (μη εθνικούς) φορείς

Μεθοδολογία

Προκειμένου να διεξαχθεί η παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε η δευτερογενής έρευνα (Dawson, 2009). Η δευτερογενής έρευνα περιλαμβάνει την συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών από προηγούμενες

δημοσιευμένες έρευνες άλλων μελετητών σχετικά με το υπό εξέταση θέμα (Dawson, 2009). Παράλληλα, διεξήχθη και εμπειρική έρευνα.

Ενδιαφέρον για τη διεξαγωγή της έρευνας

Ένας πολύ σημαντικός λόγος που ώθησε στη διεξαγωγή αυτής της έρευνας είναι η διαπίστωση των Bhattacharyya και Hodler (2010) ότι η σχέση μεταξύ των φυσικών πόρων και της διαφθοράς εξαρτάται από την ποιότητα των δημοκρατικών θεσμών. Η απουσία πολιτικού ανταγωνισμού σε μία χώρα, καθώς και το ενδεχόμενο πολιτικό κόστος από μία διεφθαρμένη κυβέρνηση σε συνεργασία με ομάδες συμφερόντων είναι πιθανό να οδηγήσει στην εφαρμογή πολιτικών που δεν μεγιστοποιούν την οικονομική ανάπτυξη χωρών πλούσιες σε φυσικούς πόρους (Damania και Bulte, 2005).

Ένας δεύτερος λόγος που κίνησε το ενδιαφέρον για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας είναι ο αντίκτυπος που έχει η διαφθορά σε μία χώρα. Πιο συγκεκριμένα, εξαιτίας της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων από μία διεφθαρμένη κυβέρνηση και ομάδες συμφερόντων, υπάρχει κακή διοίκηση του δημοσίου τομέα, κακή και μη δίκαιη εφαρμογή των νόμων, ενώ παράλληλα παρατηρείται ανισοκατανομή πλούτου, το οποίο έχει οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις για τους πολίτες της χώρας (Lewis, 2007). Επί παραδείγματι, οι χώρες με κοιτάσματα πετρελαίου παρουσιάζουν τα χαμηλότερα επίπεδα διαβίωσης (Vogl, 2012), ενώ σε αυτές τις χώρες παρατηρείται πολύ χαμηλό ποσοστό παρακολούθησης εκπαίδευσης (Ruiz και García-Peñalosa, 2008) και αργή οικονομική ανάπτυξη (Vicente, 2005).

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Αρκετές έρευνες έχουν γίνει στο πεδίο της μελέτης της σχέσης διαφθοράς και φυσικών πόρων. Η εν λόγω εργασία καλείται να διερευνήσει την υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με τη διαφθορά που διακρίνει την χρήση και αξιοποίηση των φυσικών όρων και να συγκεντρώσει όλους εκείνους τους παράγοντες που επηρεάζουν αυτήν την σχέση. Επίσης, αναμένεται ότι μέσα από αυτήν την καταγραφή της σχέσης φυσικών πόρων και διαφθοράς θα μπορέσουμε να καταθέσουμε προτάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου.

Η δομή της παρούσας εργασίας έχει ως εξής. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται η έννοια, οι μορφές, οι συνιστώσες και οι επιπτώσεις της διαφθοράς, η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς, καθώς και ο αντίκτυπος της διαφθοράς στα κράτη. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς, με έμφαση στους δημοκρατικούς θεσμούς ως παράγοντας διαφθοράς σε χώρες με φυσικούς πόρους. Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται το ζήτημα της στρατηγικής αντιμετώπισης του φαινομένου της διαφθοράς σε χώρες με πλούσιους φυσικούς πόρους, όπως είναι η διαφάνεια και η παρακολούθηση της εκμετάλλευσης, διαχείρισης και αξιοποίησης των φυσικών πόρων από εθνικούς και μη φορείς. Το επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζει την μεθοδολογία της έρευνας, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εμπειρική έρευνα. Τέλος, το έκτο κεφάλαιο συνοψίζει τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ

1.1 Ορισμός της διαφθοράς

Ως διαφθορά ορίζεται «η εκμετάλλευση μιας θέσης εξουσίας απ' αυτόν που την κατέχει προς ίδιον όφελος. Είναι η κατάχρηση της εξουσίας από κομματικούς και κυβερνητικούς παράγοντες, από υπαλλήλους, από δημόσια πρόσωπα» (Γαλούκας, 2013, σελ. 9). Ο Ρέππας (2010, σελ. 2) ορίζει τη διαφθορά ως: «Μια πράξη που γίνεται με σκοπό να δώσει πλεονέκτημα που δεν συμβιβάζεται με τα επίσημα καθήκοντα και τα δικαιώματα των άλλων. Η πράξη λειτουργού ή εντεταλμένου θεματοφύλακα που παράνομα και άδικα χρησιμοποιεί το κύρος ή την ιδιότητά του για να προσποριστεί όφελος για τον ίδιο ή για ένα άλλο πρόσωπο σε αντίθεση με το καθήκον και τα δικαιώματα των άλλων». Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η διαφθορά είναι η κατάχρηση δημόσιου αξιώματος για ιδιωτικό όφελος, ενώ σύμφωνα με έναν άλλον ορισμό η διαφθορά είναι το κίνητρο ενός ατόμου να διαπράξει παράβαση καθήκοντος μέσω ακατάλληλων μέσων, όπως είναι η δωροδοκία (Cepiku, 2004).

Το παρακάτω γράφημα απεικονίζει τις μορφές ή αλλιώς τους τύπους της διαφθοράς.

Σχήμα 4. Μορφές διαφθοράς

Δωροδοκία: είναι η ανταμοιβή σε μετρητά ή άλλου είδους δώρων που προσφέρεται (διότι το θέλουμε) ή δίνεται (διότι συνηθίζεται) σε παράγοντα ή υπάλληλο για να προβεί σε στρεβλή-καταχρηστική κρίση ή φαύλη συμπεριφορά
Εκβιασμός: είναι η απαιτητική ή αναγκαστική είσπραξη χρημάτων ή πραγμάτων αξίας, παράνομα, για να παρασχεθεί μια υπηρεσία (νόμιμη) ή να αποφευχθεί μια ποινική ρήτρα
Απάτη: είναι εγκληματική εξαπάτηση ή ψεύτικη αντιπροσώπευση για την απόκτηση ενός άδικου πλεονεκτήματος
Κατάχρηση: είναι η παράνομη εκτροπή αγαθών για ιδίαν χρήση
Νεποτισμός: είναι η ευνοϊκή μεταχείριση που απολαμβάνουν συγγενείς ή στενοί φίλοι από υψηλόβαθμα στελέχη (του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα)

Πηγή: Ρέππας, 2010, σελ. 2

Σύμφωνα με τον Lambsdorff (2005, όπως παρατίθεται στον Helmy, 2013), η διαφθορά σχετίζεται με χαμηλό ΑΕΠ, ανεπαρκή ανταγωνισμό, εισοδηματικές ανισότητες, υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας, υψηλά επίπεδα πληθωρισμού, αλλά και στρεβλωμένες πολιτικές.

Τα αίτια της διαφθοράς είναι διάφορα και ανάγονται σε οικονομικούς, θεσμικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς και ιστορικούς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, οι DiRienzo et al. (2007) αναφέρουν ότι η διαφθορά υπάρχει σε μία χώρα ως αποτέλεσμα αδύναμων δημοκρατικών θεσμών, μη εφαρμογής των ήδη θεσπισμένων νόμων, έλλειψη πολιτικής βούλησης, αλλά και ως αποτέλεσμα της απαγόρευσης της συμμετοχής των πολιτών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη δημοκρατία.

Η διαφθορά έχει δύο συνιστώσες. Η πρώτη ορίζεται με βάση τις ενέργειες που αποκλίνουν από ένα συγκεκριμένο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, ενώ η

δεύτερη σχετίζεται με την ηθική αντίληψη και υπόσταση της κοινωνίας, καθώς και τη χρονική περίοδο που συντελείται η πράξη διαφθοράς (Γαλούκας, 2013). Σύμφωνα με τον Ρέππα (2010), η διαφθορά έχει ηθική και οικονομική διάσταση. Η ηθική διάσταση της διαφθοράς εκλαμβάνεται «η φθορά των ηθών, η εξαχρείωση, η ανηθικότητα και η ηθική διαστροφή, η εξασθένηση της αρετής και των ηθικών αξιών, και ακόμα η καταστροφή της τιμιότητας ή της πίστης κάποιου», ενώ η οικονομική κατάσταση της διαφθοράς αναφέρεται σε «καταστάσεις όπου αθέμιτα μέσα χρησιμοποιούνται για ιδιωτικό όφελος» (Ρέππας, 2010, σελ. 1).

Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν συμπεριφοριστικά γνωρίσματα τα οποία στηρίζονται σε συγκεκριμένες λογικές που εκλαμβάνουν τις πράξεις διαφθοράς ως μια συνήθη και κοινότυπη πρακτική αφήνοντας περιθώρια για τη δικαίωση της και την εισδοχή της στην καθημερινότητα και βοηθώντας στην αποδοχή και την εξάπλωσή της (Ρέππας, 2010). Όπως υποστηρίζεται, «συνήθως οι λογικές αυτές παρεισφρεύουν μέσα σε άλλες πράξεις, ενσωματώνοντας έτσι αξιοκατάκριτες πρακτικές μέσα στον ιστό όμοιων και κοινωνικά κοινότυπων πρακτικών, οι οποίες συμβαίνει να είναι αποδεκτές ακόμα και ευυπόληπτες. Φυσικά αυτές οι λογικές, με εξαίρεση ίσως τις δύο τελευταίες, δεν δίνουν αυτομάτως την αφορμή για παράνομες πράξεις διαφθοράς. Και φυσικά υπάρχουν υπάλληλοι που αρνούνται να κακομάθουν. Ωστόσο αυτές οι λογικές ενώ εξασκούν συνεχή πίεση στα άτομα μιας κοινωνίας βοηθούν για μια κοινωνική αποδοχή της διαφθοράς» (Ρέππας, 2010, σελ. 9). Το παρακάτω γράφημα απεικονίζει τις λογικές αυτές.

Σχήμα 5. Λογικές που δικαιώνουν και συμβάλλουν στην εξάπλωση της διαφθοράς

Οι λογικές της διαπραγμάτευσης (του παζαρέματος): Η διαπραγμάτευση το παζάρεμα μιας ανταλλαγής προϊόντων και χρήματος έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με την πρακτική συμφωνίας και εκτέλεσης μιας πράξης διαφθοράς. Διαπραγμάτευση μεταξύ δύο ή και μέσου τρίτου (μεσάζον).

Οι λογικές της προσφοράς δώρων (ή του φιλοδώρηματος): Η προσφορά δώρων διέπεται από λογικές εξόφλησης ή δημιουργίας μιας ηθικής ή κοινωνικής υποχρέωσης. Ως δώρο-φιλοδώρημα βαφτίζεται οποιοδήποτε χρηματικό ποσό που δίνεται για την εξόφληση ή τη δημιουργία μιας υποχρέωσης μέχρι την δωροδοκία για εκτέλεση παράνομων πράξεων

Οι λογικές του δικτύου αλληλεγγύης: Οι προσωπικές χάρες. Κανένας δεν μπορεί να αρνηθεί μια βοήθεια για ευνοϊκή μεταχείριση, για να κινήσει τα νήματα ή για ανεκτικότητα, σε ένα συγγενή, γείτονα, κομματικό σύντροφο, φίλο. Ούτε είναι πρόπον να την αρνηθεί σε οποιονδήποτε που έχει σταλεί από κάποιον από τους παραπάνω. Διαφορετικά τα άλλα μέλη του δικτύου θα τον επιλήξουν, αντιπαθήσουν ή θα γίνουν εχθροί του, με συνέπεια τον αποκλεισμό του από το δίκτυο αλληλεγγύης.

Οι λογικές της ανακατανομής της συσσώρευσης: Αυτή η πολιτιστική λογική απαιτεί από έναν δημόσιο υπάλληλο να προσπαθήσει να αναρριχηθεί σε μια θέση αναγνωρισμένου κύρους και οικονομικώς "ζουμερή" όχι μόνο για να κάνει περιουσία (παράνομα), την οποία να επιδεικνύει με την πολυτελή ζωή του, αλλά παράλληλα να μοιραστεί τα ωφέλη, με πολυάριθμους τρόπους και εμφανή σημάδια γενναιοδωρίας, με την ευρύτερη οικογένειά του, τους γνωστούς του, τους συγχωριανούς του και όσους εξαρτώνται από αυτόν

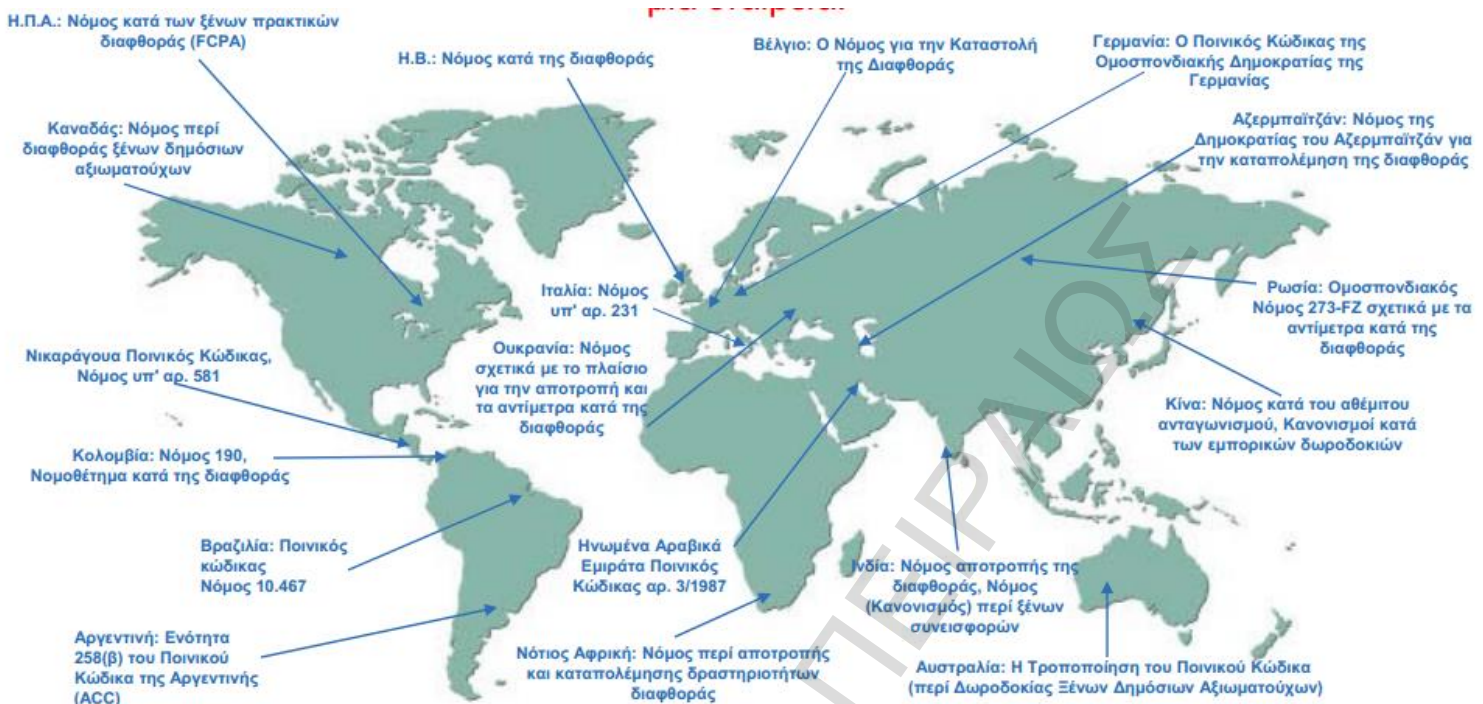
Οι λογικές της ληστρικής εξουσίας: Πράξεις που τα θύματα τους τα αποκαλούν αισχροκερδείς κομπίνες, θεωρούνται από τους διαπράττοντες όχι απλά ως θέμα προσωπικής επιλογής, αλλά μάλλον ως νομικό δικαίωμα του αξιώματός τους.

Πηγή: Ρέππας, 2010, σελ. 8

Οι επιπτώσεις από τη διαφθορά μπορούν να γίνουν αντιληπτές σε πολλούς τομείς (Γαλούκας, 2013): στην οικονομία, στο περιβάλλον, στη δικαιοσύνη, στους θεσμούς, στο κοινωνικό κράτος, στην πολιτική, στην εφαρμογή των νόμων, στην ηθική, στον πολιτισμό, στη δημόσια διοίκηση. Λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που έχει η διαφθορά σε πολλούς τομείς, πολλά κράτη έχουν προβεί στη θέσπιση νόμων κατά της διαφθοράς. Το παρακάτω σχήμα απεικονίζει ορισμένα παραδείγματα αυτών των νόμων από διάφορες χώρες ανά τον κόσμο.

Σχήμα 6. Παραδείγματα νόμων κατά της διαφθοράς

Πηγή:

http://www.abbott.com/static/content/document/Citizenship/anti_corruption_guide/3P-Anti-Corruption-Guide-Greek.pdf

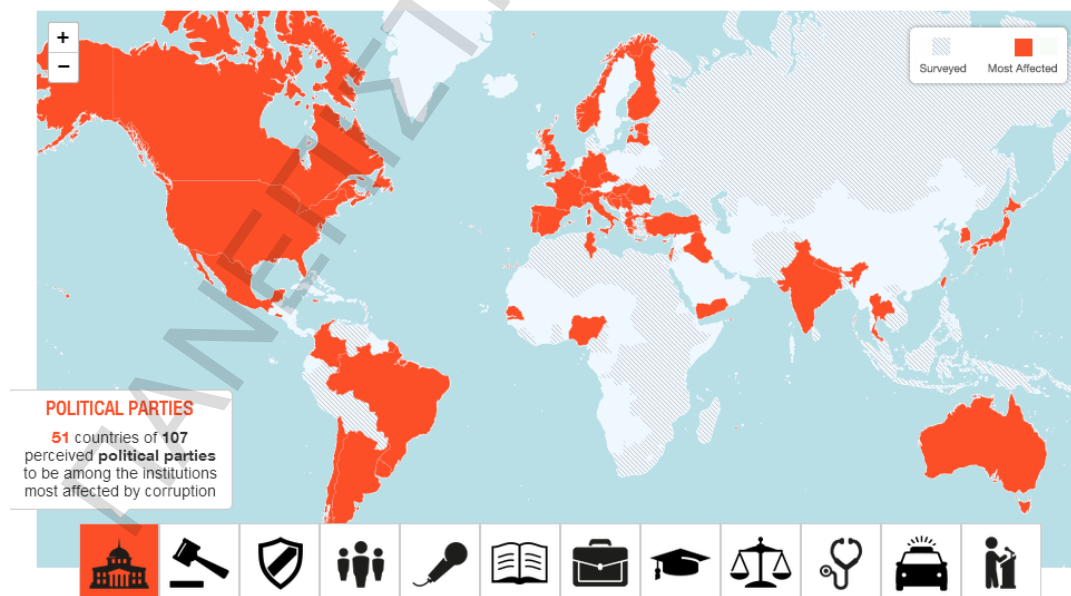
Η διαφθορά μπορεί να οδηγήσει σε μη σωστή κατανομή των φυσικών πόρων, σε προκαταλήψεις απέναντι σε σχέδια και πολιτικές που μπορεί να είναι αποτελεσματικά, σε σπίλωση της φήμης διάφορων εταιρειών, στη δημιουργία εμποδίων στο παγκόσμιο εμπόριο, σε αρνητικές μεταβολές στη δημόσια πολιτική, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται αρνητικά οι καταναλωτές (DiRienzo et al., 2007). Επίσης, η ύπαρξη διαφθοράς σε μία χώρα επηρεάζει αρνητικά την φήμη αυτής της χώρας, έτσι ώστε διεθνείς οργανισμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, να είναι ιδιαίτερα σκεπτικοί όταν πρόκειται να συμβάλλουν οικονομικά ώστε να βοηθήσουν αυτήν την χώρα υποστηρίζοντας τις επενδύσεις (DiRienzo et al., 2007).

1.2 Δείκτες μέτρησης της διαφθοράς

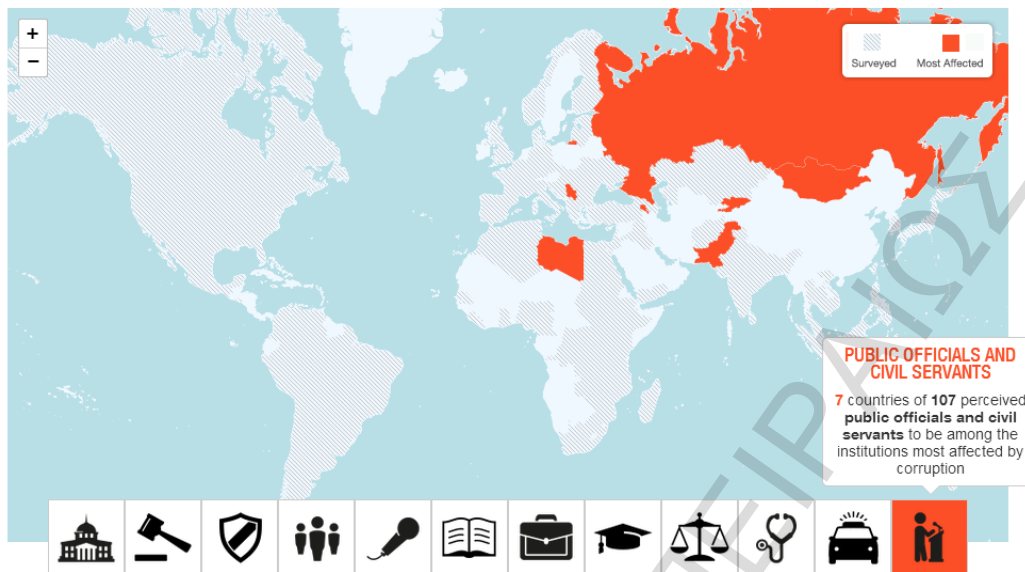
Υπάρχουν δύο δείκτες μέτρησης της διαφθοράς. Ο πρώτος είναι το Παγκόσμιο Βαρόμετρο Διαφθοράς (Global Corruption Barometer – GCB). Πρόκειται για μία έρευνα που διεξάγεται κάθε χρόνο και ζητά τη γνώμη περισσότερων από 110.000 ατόμων σε περισσότερες από 100 χώρες ανά τον κόσμο σχετικά με: α) τις άμεσες εμπειρίες των πολιτών με τη δωροδοκία και τις απόψεις τους σχετικά με τη διαφθορά στους κυριότερους θεσμούς της χώρας τους και β) το βαθμό θέλησης των πολιτών να σταματήσουν τη διαφθορά (Transparency International GCB, 2013). Για την έρευνα του 2013 ρωτήθηκαν περίπου 1.000 από κάθε μία από τις 107 χώρες που έλαβαν μέρος στην έρευνα κατά το διάστημα Σεπτεμβρίου 2012 – Μαρτίου 2013 (Transparency International GCB, 2013). Για παράδειγμα, τα παρακάτω δύο σχήματα απεικονίζουν το ποσοστό χωρών που θεωρούνται ως τα πιο διεφθαρμένα ως προς τα πολιτικά κόμματα, καθώς και τους δημοσίους υπαλλήλους και κυβερνητικούς αξιωματούχους.

Σχήμα 7. Χώρες όπου τα πολιτικά κόμματα θεωρούνται ως τα πιο διεφθαρμένα

Πηγή: <http://www.transparency.org/gcb2013/results>

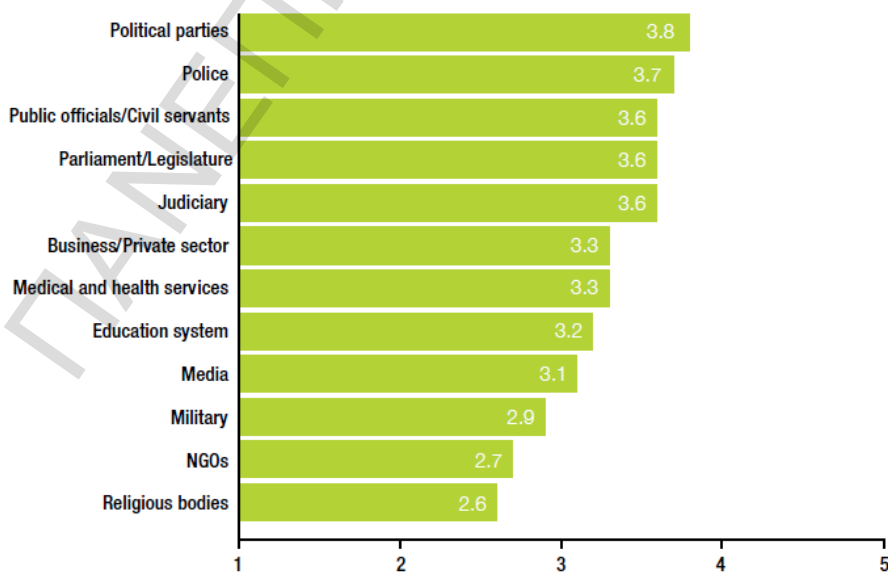
Σχήμα 8. Χώρες όπου οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι θεωρούνται ως οι πιο διεφθαρμένοι

Πηγή: <http://www.transparency.org/gcb2013/results>

Ενδιαφέρον έχει η τελευταία έκθεση του Global Corruption Barometer. Από το παρακάτω σχήμα επιβεβαιώνεται για μία ακόμη φορά ότι τα πολιτικά κόμματα, καθώς και η αστυνομία θεωρούνται ως οι πιο διεφθαρμένοι θεσμοί από το σύνολο των πολιτών σε παγκόσμια κλίμακα.

Σχήμα 9. Διεφθαρμένοι θεσμοί σύμφωνα με την άποψη των πολιτών παγκοσμίως

Πηγή: <http://www.transparency.org/gcb2013/report>

Πιο αναλυτικά, ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τους θεσμούς και τις χώρες που απάντησαν ότι αυτοί οι θεσμοί είναι περισσότερο διεφθαρμένοι.

Πίνακας 1. Πιο διεφθαρμένοι θεσμοί σε κάθε χώρα

Political parties (51)	Argentina, Australia, Belgium, Bosnia and Herzegovina, Brazil, Canada, Chile, Colombia, Croatia, Cyprus, Czech Republic, El Salvador, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, India, Iraq, Israel, Italy, Jamaica, Japan, Korea (South), Latvia, Luxembourg, Macedonia (FYR), Maldives, Mexico, Nepal, New Zealand, Nigeria, Norway, Palestine, Portugal, Romania, Senegal, Serbia, Slovenia, Spain, Switzerland, Taiwan, Thailand, Tunisia, Turkey, United Kingdom, United States, Uruguay, Vanuatu, Yemen
Police (36)	Bangladesh, Bolivia, Burundi, Cameroon, Egypt, El Salvador, Ethiopia, Ghana, Indonesia, Jamaica, Kazakhstan, Kenya, Kyrgyzstan, Liberia, Malawi, Malaysia, Mexico, Morocco, Mozambique, Nigeria, Pakistan, Papua New Guinea, Philippines, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Solomon Islands, South Africa, Sri Lanka, Tanzania, Thailand, Uganda, Venezuela, Vietnam, Zambia, Zimbabwe
Judiciary (20)	Afghanistan, Albania, Algeria, Armenia, Azerbaijan, Bulgaria, Cambodia, Croatia, Democratic Republic of the Congo, Georgia, Kosovo, Kyrgyzstan, Lithuania, Madagascar, Moldova, Peru, Serbia, Slovakia, Tanzania, Ukraine
Public officials/ Civil servants (7)	Armenia, Kyrgyzstan, Libya, Mongolia, Pakistan, Russia, Serbia
Parliament/Legislature (7)	Colombia, Indonesia, Japan, Lithuania, Maldives, Paraguay, Taiwan
Medical and health services (6)	Albania, Armenia, Azerbaijan, Ethiopia, Morocco, Serbia
Media (4)	Australia, Egypt, New Zealand, United Kingdom
Religious bodies (3)	Denmark, South Sudan, Sudan
Business/Private sector (3)	Algeria, Fiji, Norway

Πηγή: <http://www.transparency.org/gcb2013/report>

Τέλος, ενδιαφέρουσα είναι η άποψη των πολιτών για το αν η διαφθορά έχει μειωθεί, έχει αυξηθεί ή έχει μείνει στάσιμη κατά τα δύο τελευταία χρόνια (2011-2012). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο πιο κάτω σχήμα. Όπως παρατηρούμε, οι πολίτες στην πλειοψηφία των χωρών θεωρούν ότι η διαφθορά στην χώρα τους τα τελευταία δύο χρόνια έχει αυξηθεί.

Σχήμα 10. Άποψη των πολιτών σχετικά με την εξέλιξη της διαφθοράς για τη διετία 2011-2012

Πηγή: <http://www.transparency.org/gcb2013/report>

Ο δεύτερος δείκτης είναι ο Δείκτης Ποσοστού Διαφθοράς (Corruption Percentage Index – CPI). Ο CPI βαθμολογεί τις χώρες ανάλογα με το πόσο διεφθαρμένος θεωρείται ότι είναι ο δημόσιος τομέας, βάσει ενός συνδυασμού ερευνών και αξιολόγησης της διαφθοράς. Πρόκειται για τον πιο ευρέως διαδεδομένο δείκτη διαφθοράς παγκοσμίως (Transparency International CPI,

2012). Τα δεδομένα προέρχονται από πηγές ανεξάρτητων θεσμών που ειδικεύονται στη διακυβέρνηση και στην ανάλυση του επιχειρηματικό κλίματος για τους προηγούμενους 24 μήνες. Κάθε χώρα βαθμολογείται με ένα σκορ σε μία κλίμακα 0-100, όπου το 0 σημαίνει ότι μία χώρα θεωρείται ως εξαιρετικά διεφθαρμένη και το 100 σημαίνει ότι η χώρα είναι λιγότερο διεφθαρμένη (Transparency International CPI, 2012). Παρακάτω απεικονίζονται οι βαθμολογίες για το 2012. Παρατηρούμε ότι οι Σκανδιναβικές χώρες μαζί με τη Νέα Ζηλανδία είναι στις πρώτες θέσεις που σημαίνει ότι έχουν τα χαμηλότερα επίπεδα διαφθοράς, ενώ στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται κράτη της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής, τα οποία χαρακτηρίζονται ως τα περισσότερο διεφθαρμένα.

Πίνακας 2. CPI Index 2013

RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE
1	Denmark	91	22	France	71	47	Hungary	64
1	New Zealand	91	22	Saint Lucia	71	47	Seychelles	64
3	Finland	89	26	Austria	69	49	Costa Rica	63
3	Sweden	89	26	United Arab Emirates	69	49	Latvia	63
5	Norway	86	28	Estonia	68	49	Rwanda	63
5	Singapore	86	28	Qatar	68	52	Mauritius	62
7	Switzerland	85	30	Botswana	64	53	Malaysia	60
8	Netherlands	83	31	Bhutan	63	53	Turkey	60
9	Australia	81	31	Cyprus	63	55	Georgia	49
9	Canada	81	33	Portugal	62	55	Lesotho	49
11	Luxembourg	80	33	Puerto Rico	62	57	Bahrain	48
12	Germany	78	33	Saint Vincent and the Grenadines	62	57	Croatia	48
12	Iceland	78	36	Israel	61	57	Czech Republic	48
14	United Kingdom	76	36	Taiwan	61	57	Namibia	48
16	Barbados	76	38	Brunei	60	61	Oman	47
16	Belgium	76	38	Poland	60	61	Slovakia	47
16	Hong Kong	76	40	Spain	60	63	Cuba	46
18	Japan	74	41	Cape Verde	60	63	Ghana	46
19	United States	73	41	Dominica	60	63	Saudi Arabia	46
19	Uruguay	73	43	Lithuania	60	66	Jordan	46
21	Ireland	72	43	Slovenia	60	67	Macedonia (FYR)	44
22	Bahamas	71	45	Malta	60	67	Montenegro	44
22	Chile	71	46	Korea (South)	60	69	Italy	43
						69	Kuwait	43
						69	Romania	43
						72	Bosnia and Herzegovina	42
						72	Brazil	42
						72	Sao Tome and Principe	42
						72	Serbia	42
						72	South Africa	42
						77	Bulgaria	41
						77	Senegal	41
						77	Tunisia	41
						80	China	40
						80	Greece	40
						82	Swaziland	39
						83	Burkina Faso	38
						83	El Salvador	38
						83	Jamaica	38
						83	Liberia	38
						83	Mongolia	38
						83	Peru	38
						83	Trinidad and Tobago	38
						83	Zambia	38
						91	Malawi	37

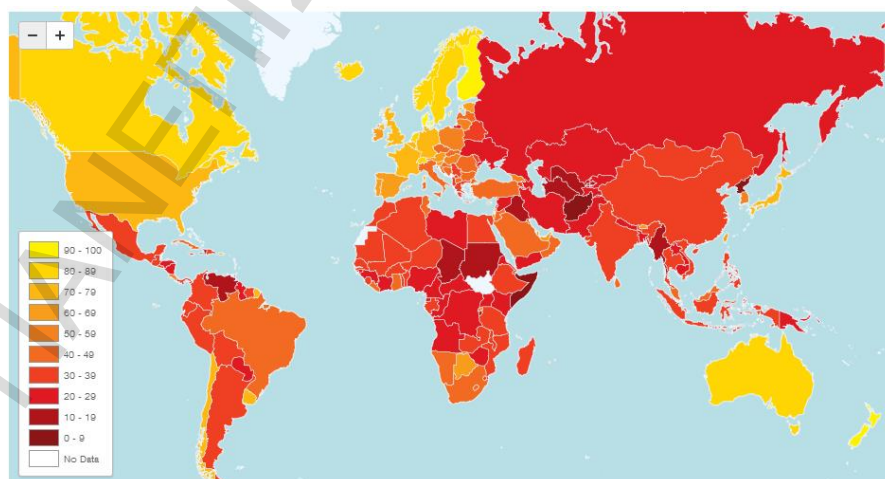

RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE
91	Morocco	37	114	Indonesia	32	157	Zimbabwe	21
91	Sri Lanka	37	116	Albania	31	160	Cambodia	20
94	Algeria	36	116	Nepal	31	160	Eritrea	20
94	Armenia	36	116	Vietnam	31	160	Venezuela	20
94	Benin	36	119	Mauritania	30	163	Chad	19
94	Colombia	36	119	Mozambique	30	163	Equatorial Guinea	19
94	Djibouti	36	119	Sierra Leone	30	163	Guinea-Bissau	19
94	India	36	119	Timor-Leste	30	163	Haiti	19
94	Philippines	36	123	Belarus	29	167	Yemen	18
94	Suriname	36	123	Dominican Republic	29	168	Syria	17
102	Ecuador	36	123	Guatemala	29	168	Turkmenistan	17
102	Moldova	36	123	Togo	29	168	Uzbekistan	17
102	Panama	36	127	Azerbaijan	28	171	Iraq	16
102	Thailand	36	127	Comoros	28	172	Libya	16
106	Argentina	34	127	Gambia	28	173	South Sudan	14
106	Bolivia	34	127	Lebanon	28	174	Sudan	11
106	Gabon	34	127	Madagascar	28	175	Afghanistan	8
106	Mexico	34	127	Mali	28	175	Korea (North)	8
106	Niger	34	127	Nicaragua	28	175	Somalia	8
111	Ethiopia	33	127	Pakistan	28			
111	Kosovo	33	127	Russia	28			
111	Tanzania	33	136	Bangladesh	27			
114	Egypt	32	136	Cote d'Ivoire	27			
						136	Guyana	27
						136	Kenya	27
						140	Honduras	26
						140	Kazakhstan	26
						140	Laos	26
						140	Uganda	26
						144	Cameroon	26
						144	Central African Republic	26
						144	Iran	26
						144	Nigeria	26
						144	Papua New Guinea	26
						144	Ukraine	26
						160	Guinea	24
						160	Kyrgyzstan	24
						160	Paraguay	24
						163	Angola	23
						164	Congo Republic	22
						164	Democratic Republic of the Congo	22
						164	Tajikistan	22
						167	Burundi	21
						167	Myanmar	21

Πηγή: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>

Το γεγονός ότι η διαφθορά είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο μπορεί να ειπωθεί στο παρακάτω σχήμα, το οποίο παρουσιάζει το δείκτη διαφθοράς (Corruption Perceptions Index-CPI) παγκοσμίως για το 2012.

Σχήμα 11. CPI Index, 2012

Πηγή: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>

1.3 Η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς

Η κατοχή και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων μπορεί να αποτελέσει παράγοντα που οδηγεί σε οικονομική ανάπτυξη, βάσει και των παραδειγμάτων της Αγγλίας και της Γαλλίας από τον 19^ο και 20^ο αιώνα που εκμεταλλεύτηκαν τους φυσικούς πόρους στις αποικίες τους (Pendergast et al., 2008). Παρόλα αυτά, το παράδειγμα άλλων χωρών, όπως η Ελβετία, η Κορέα, η Σιγκαπούρη, που αναπτύχθηκαν χωρίς να έχουν αφθονία φυσικών πόρων, δηλώνει ότι η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να επέλθει και χωρίς την εκμετάλλευση φυσικών πόρων. Από την άλλη, η κατοχή φυσικών πόρων από μία χώρα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Βόρειας Αφρικής και της Βενεζουέλας, δεν σημαίνει ότι η χώρα αυτή θα ανθήσει οικονομικά, δεδομένου ότι οι προαναφερθείσες χώρες μαστίζονται από διαφθορά, ανισότητα στη διανομή εισοδήματος και χαμηλό επίπεδο διαβίωσης (Pendergast et al., 2008).

Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η κατοχή φυσικών πόρων από μία χώρα ούτε είναι απαραίτητη προϋπόθεση για οικονομική ανάπτυξη, αλλά ούτε και επαρκής προϋπόθεση για ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, αρκετοί μελετητές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κατοχή φυσικών πόρων από μία χώρα μπορεί να αποτελέσει από τη μία κρίσιμο παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, αλλά από την άλλη εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Επομένως, επανερχόμαστε στη διαπίστωση των Pendergast et al. (2008) ότι η κατοχή φυσικών πόρων από μία χώρα μπορεί να είναι τόσο ευλογία, όσο και κατάρα.

1.3.1 Η κατοχή φυσικών πόρων ως 'κατάρα'

Οι Pendergast et al. (2008) αναφέρουν έξι πιθανούς λόγους για τους οποίους η κατοχή φυσικών πόρων από μία χώρα μπορεί να είναι κατάρα:

1. Το φαινόμενο της Ολλανδικής ασθένειας. Το φαινόμενο της Ολλανδικής ασθένειας περιέγραψε μία κατάσταση όπου μία αύξηση στην αξία των εξαγωγών φυσικών πόρων συνέβαλε στην αύξηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας αυτής της χώρας, καθιστώντας δύσκολο να

ανταγωνιστεί αυτή η χώρα διεθνώς άλλες χώρες με χαμηλή συναλλαγματική ισοτιμία. Η αύξηση των εξαγωγών των φυσικών πόρων θα μπορούσε να προκληθεί είτε από την αύξηση των τιμών εξαγωγών των βασικών προϊόντων, είτε από την αύξηση του όγκου των εξαγωγών των βασικών προϊόντων, ίσως λόγω της ανακάλυψης νέων πόρων, όπως συνέβη στην Ολλανδία με την ανακάλυψη του φυσικού αερίου τη δεκαετία του 1950. Οι μελετητές αναμένουν ότι αυξημένη έμφαση στον πρωτογενή τομέα και μειωμένη στο δευτερογενή ή στον βιομηχανικό θα έχει αρνητικές συνέπειες για την οικονομική ανάπτυξη. Πιο πρόσφατα, έχει δοθεί μικρότερη έμφαση στις κινήσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών και μεγαλύτερη στις οικονομικές στρεβλώσεις που ενθαρρύνουν την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα σε βάρος των πιο προηγμένων τομέων, όπως ο κατασκευαστικός. Τέλος, η αστάθεια των τιμών των βασικών εμπορευμάτων θα μπορούσε να βλάψει την εγχώρια οικονομία με τη δημιουργία αβεβαιότητας που μειώνει τις εξαγωγές, το εμπόριο και τις ξένες επενδύσεις.

2. Υποστηρίζεται ότι κάθε υποτίμηση των φυσικών πόρων πρέπει να αντισταθμίζεται από επενδύσεις σε άλλα παραγωγικά στοιχεία του ενεργητικού. Ωστόσο, διαπιστώνεται ότι σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες τα μισθώματα των πόρων γενικά δεν διοχετεύονται σε παραγωγικές επενδύσεις, αλλά συχνά διαχέονται εν μέσω διαφθορά, αλλά και γραφειοκρατικής αναποτελεσματικότητας και πολιτικών που εξυπηρετούν συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων.
3. Οι χώρες με άφθονους φυσικούς πόρους μπορεί να έχουν μειωμένα κίνητρα να επενδύσουν σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Η απόκτηση προσωρινού πλούτου από τις πωλήσεις των πόρων μπορεί να προκαλέσει χώρες να οδηγήσει τις χώρες σε υποτίμηση της ανάγκης συσσώρευσης του ανθρώπινου κεφαλαίου που απαιτείται για την προώθηση της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης. Για παράδειγμα, υπάρχουν κάποια στοιχεία από μελέτες ότι οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση σχετίζονται αρνητικά με την αφθονία των φυσικών πόρων.

4. Η αφθονία των φυσικών πόρων περιορίζει τα κίνητρα για αποταμίευση και επενδύσεις, περιορίζοντας έτσι το σχηματισμό του φυσικού κεφαλαίου και της οικονομικής ανάπτυξης. Υποστηρίζεται ότι, η ζήτηση για κεφάλαια μειώνεται καθώς οι ιδιοκτήτες του κεφαλαίου κερδίζουν μεγαλύτερο μερίδιο της παραγωγής, μειώνοντας έτσι τα πραγματικά επιτόκια και τη μείωση των επενδύσεων.
5. Υπάρχει μία μερίδα μελετητών που εστιάζει στην σχέση των μισθωμάτων των φυσικών πόρων και των εμφυλίων πολέμων. Για παράδειγμα υποστηρίζεται ότι η απόσπαση των φυσικών πόρων παρέχει δυνατότητες χρηματοδότησης επαναστάσεων, ανατροπής κυβερνήσεων και εξεγέρσεων. Επίσης, διεφθαρμένες κυβερνήσεις αφενός πλουτίζουν και αφετέρου αισθάνονται μεγαλύτερη επιθυμία να παραμείνουν στην εξουσία.
6. Η κατάρα κατοχής των φυσικών πόρων συνδέεται με την μεταβλητότητα των τιμών των βασικών προϊόντων. Για παράδειγμα, υποστηρίζεται ότι οι υψηλές τιμές των βασικών προϊόντων τη δεκαετία του 1970 οδήγησαν πολλές αναπτυσσόμενες χώρες που κατείχαν φυσικούς πόρους να δανειστούν σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, η μείωση των τιμών την επόμενη δεκαετία οδήγησε αυτές τις χώρες στην κατοχή υψηλού χρέους, ενώ τα μισθώματα από τους φυσικούς πόρους μειώθηκαν ώστε να εξυπηρετήσουν αυτό το χρέος.

Το γεγονός ότι οι χώρες που κατέχουν φυσικούς πόρους αναπτύσσονται πιο αργά από ότι χώρες που δεν κατέχουν επισημαίνεται και από τους Kolstad et al. (2008). Οι συγγραφείς εστιάζουν στο γεγονός ότι οι ικανότητες, ο χρόνος και η ενέργεια που τα άτομα αφιερώνουν στην χρησιμοποίηση φυσικών πόρων θα μπορούσαν να διοχετευθούν σε άλλους τομείς της οικονομίας. Σε χώρες που διαθέτουν πετρέλαιο, τα ικανά άτομα προτιμούν να εμπλακούν σε γραφειοκρατικές δραστηριότητες, από το να προτιμήσουν να δημιουργήσουν μία επιχείρηση σε έναν άλλον τομέα, κάτι το οποίο επιφέρει μεγάλο κοινωνικό κόστος.

Εκτός της Ολλανδικής ασθένειας (Pendergast et al., 2008; Konte, 2013), οι Kolstad et al. (2008), οι Lipow και Melese (2012) όπως και ο Konte (2013) αναφέρονται και στο γεγονός ότι, αρκετά άτομα-επιχειρηματίες επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν τα μισθώματα που σχετίζονται με την εκμετάλλευση πόρων, κάτι το οποίο αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία ως rent-seeking behaviour. Επίσης, οι ερευνητές αναφέρουν και αυτοί τη διαπίστωση των Pendergast et al. (2008) ότι σε αυτές τις χώρες η πολιτική ηγεσία έχει το κίνητρο να παραμείνει στην εξουσία, χρηματοδοτώντας υποστηρικτές της κυβέρνησης, αλλά και διορίζοντας άτομα στο δημόσιο τομέα, ώστε να επανεκλεγεί και να συνεχίζει να εκμεταλλεύεται τα προνόμια που σχετίζονται με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Ο Zhan (2011) επισημαίνει ότι η κατάρα της ύπαρξης φυσικών πόρων απορρέει όχι τόσο από τη θεωρία της Ολλανδικής ασθένειας, αλλά από πολιτικούς μηχανισμούς μέσω των μισθωμάτων που επιβάλλονται και που υπονομεύουν την ποιότητα των πολιτικών θεσμών και αυξάνουν τη διαφθορά έχοντας αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη. Μέσα από μία ανάγνωση της διεθνούς βιβλιογραφίας, ο Zhan (2013) δίνει τη δική του εκδοχή σχετικά με την σχέση κατοχής φυσικών πόρων και διαφθοράς. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι η παρουσία φυσικών πόρων δημιουργεί ευκαιρίες για διεφθαρμένες συμπεριφορές από μέρους των κυβερνητικών ακιωματούχων, κάτι το οποίο ευνοείται περισσότερο από την κατοχή της βιομηχανίας εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων από το δημόσιο σε πολλές χώρες. Παράδειγμα αυτής της άποψης αποτελεί η τάση εθνικοποίησης των πετρελαιο-εταιρειών και των εταιρειών εξόρυξης ξένων συμφερόντων στην Κίνα τις δεκαετίες 1950-1970.

Εκτός από αυτό, ο Zhan (2011) αναφέρει ότι η έλλειψη ανταγωνισμού στην αγορά των μισθωμάτων αυξάνει το επίπεδο διαφθοράς. Ειδικά σε χώρες όπου δεν υπάρχει δημοκρατικό καθεστώς άτομα με υψηλό πλούτο μπορούν να δωροδοκήσουν αξιωματούχους της κυβέρνησης ώστε να έχουν χαμηλού κόστους πρόσβαση στους φυσικούς πόρους και κατά συνέπεια αυξάνεται και άλλο το επίπεδο διαφθοράς.

Ένας ακόμη λόγος αναφορικά με το γιατί η κατοχή φυσικών πόρων από ένα κράτος αποτελεί 'κατάρρα' οδηγώντας σε φαινόμενα διαφθοράς είναι ο ανταγωνισμός για πολιτικές θέσεις. Η εκμετάλλευση αυτών των πόρων ως επί το πλείστον βρίσκεται στα χέρια γραφειοκρατών που προέρχονται από θέσεις με πολιτική επιρροή. Έτσι, η εκμετάλλευση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων αυξάνει την αξία κατοχής της εξουσίας από μέρους της πολιτικής ελίτ και κατά συνέπεια αυξάνεται ο ανταγωνισμός για πρόσβαση σε υψηλά ιστάμενες πολιτικές θέσεις μεγάλης πολιτικής επιρροής. Ο ανταγωνισμός αυτός και άρα και το επίπεδο διαφθοράς αυξάνεται στην περίπτωση χωρών που δεν έχουν δημοκρατικό καθεστώς (Zhan, 2011).

Μία επίπτωση της 'κατάρρας' των φυσικών πόρων είναι οι εμφύλιοι πόλεμοι και οι πολεμικές συγκρούσεις και συρράξεις. Συγκεκριμένα, ο Lujala (2009) υποστηρίζει ότι σε περιοχές που βρίσκονται ήδη σε σύρραξη και στις οποίες παράγεται πετρέλαιο και φυσικό αέριο, παρατηρείται διπλάσιος αριθμός θανάτων από πολεμικές συγκρούσεις. Επίσης, ο Lujala (2009) υποστηρίζει ότι η παραγωγή φυσικών πόρων συμβάλλει στην αυξανόμενη ένταξη αυτών των συγκρούσεων, πιθανώς διότι η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου είναι πηγή τεράστιων εσόδων τόσο για τις κυβερνήσεις αυτών των χωρών, όσο και για τους επαναστάτες.

Ένα παράδειγμα χώρας όπου η κατοχή φυσικών πόρων αποτελεί 'κατάρρα' είναι το Κιργιστάν (Conway, 2012). Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέχρι πρόσφατα, διαδοχικοί αυταρχικοί ηγέτες, όπως ο Ασκάρ Ακάγιεφ και ο Κουρμανμπέκ Μπακίγεφ, συμβούλεψαν τις εξορυκτικές εταιρείες να αποφύγουν να εμπλακούν σε τοπικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, τα έσοδα από την εξορυκτική δραστηριότητα διοχετεύθηκαν στην ελίτ στην πρωτεύουσα και ένα αμελητέο ποσοστό πήγε στις τοπικές κοινότητες για ανάπτυξη και έργα υποδομής. Η απώλεια των εσόδων και των επενδύσεων άφησε τις πόλεις δίπλα στα ορυχεία χωρίς τρεχούμενο νερό ή αποχετευτικό σύστημα εν λειτουργία. Στο Barskaun, ο μόνος ασφαλτοστρωμένος δρόμος είναι αυτός που οδηγεί στο ορυχείο – το Kumtor, ένα ενιαίο ορυχείο χρυσού, το οποίο αντιπροσωπεύει το 10% του ΑΕΠ της χώρας. Αυτού του είδους η παραμέληση δεν αδικεί μόνο τους ντόπιους αλλά τρέφει και την ανασφάλεια

σήμερα. Στην Agal, όπου υπάρχει ένα λειτουργούν ορυχείο χρυσού από ξένους, έφιπποι ένοπλοι προκάλεσαν ζημιές αξίας ενός εκατομμυρίου δολαρίων τον Οκτώβριο του 2011, αναγκάζοντας το ορυχείο να παραμείνει κλειστό μέχρι που επιτεύχθηκε ένας διακανονισμός με τους χωρικούς τρεις μήνες αργότερα (Conway, 2012).

1.3.2 Η κατοχή φυσικών πόρων ως 'ευλογία'

Παρά το γεγονός ότι πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι η κατοχή φυσικών πόρων από ένα κράτος αποτελεί 'κατάρα', υπάρχουν και ερευνητές που υποστηρίζουν το αντίθετο. Για παράδειγμα, οι Manzano και Rigobon (2007) δε βρήκαν κάποια σχέση μεταξύ της κατοχής φυσικών πόρων και 'κατάρας', ενώ οι Alexeen και Conrad (2009) τονίζουν την θετική επίδραση που έχει η κατοχή φυσικών πόρων στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας. Επίσης, τα παραδείγματα επιτυχούς οικονομικής ανάπτυξης χωρών όπως η Μποτσουάνα, η Νορβηγία, ο Καναδάς και οι Η.Π.Α., που είναι πλούσιες σε φυσικούς πόρους και έχουν υψηλά ποσοστά ανάπτυξης, έρχονται να αμφισβητήσουν τη θεωρία περί 'κατάρας' των χωρών με φυσικούς πόρους (Konte, 2013).

Πρόσφατες εμπειρικές έρευνες έχουν προσπαθήσει να προσδιορίσουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η κατάρα αυτή μπορεί να μετατραπεί σε ευλογία, επιτρέποντας μία ετερογένεια στους συντελεστές των φυσικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι μία αύξηση στο επίπεδο εκπαίδευσης ή βελτίωσης ορισμένων θεσμών μπορεί να μειώσει την σημασία της κατάρας και να τη μετατρέψει σε ευλογία, τουλάχιστον έως κάποιο επίπεδο (Konte, 2013). Η υπόθεση αυτή βασίζεται στο γεγονός ότι, οι χώρες δεν είναι ομοιογενείς και ως εκ τούτου ακολουθούν διαφορετικούς ρυθμούς και διαφορετικές διαδικασίες ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, ο αντίκτυπος της κατοχής φυσικών πόρων εξαρτάται από το καθεστώς ανάπτυξης που ακολουθεί κάθε χώρα. Ωστόσο, η έρευνα του Konte (2013) δε βρήκε ότι η εκπαίδευση – μέσω της παροχής εξωτερικής οικονομικής βοήθειας για τη βελτίωση του επιπέδου της εκπαίδευσης – και οι οικονομικοί θεσμοί μπορούν να συμβάλλουν ώστε οι χώρες αυτές να χρησιμοποιήσουν τους φυσικούς

πόρους που κατέχουν με τέτοιο τρόπο που να επέλθει ανάπτυξη. Ωστόσο, η έρευνα του Konte (2013) εξέτασε συγκεκριμένες, μόνο, μεταβλητές, γεγονός που σημαίνει ότι άλλοι παράγοντες, όπως για παράδειγμα η συμμετοχή μίας χώρας σε διεθνείς συνεργασίες και συμβάσεις, μπορεί να έχουν θετική επίδραση σε μία χώρα που κατέχει φυσικούς πόρους.

Ένα παράδειγμα του πώς μία χώρα κατάφερε να ξεφύγει από την 'κατάρα των φυσικών πόρων' αποτελεί το Καζακστάν (Conway, 2012). Από την ανεξαρτησία της χώρας στη δεκαετία του 1990, μαζί, ξένοι επενδυτές και κυβερνητικοί αξιωματούχοι έχουν επικεντρωθεί στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των περιοχών γύρω από βασικές περιοχές εξόρυξης. Τα ορυχεία σήμερα χρησιμεύουν ως καταλύτης για την ανάπτυξη όλης της επαρχίας. Οι διευθυντές και οι εργαζόμενοι ζουν σε τοπικό επίπεδο, ξοδεύουν σε τοπικό επίπεδο και εκπαιδεύουν τα παιδιά τους σε τοπικό επίπεδο. Η Αστάνα (η πρωτεύουσα του Καζακστάν) έχει επιβάλει αυστηρές προϋποθέσεις στις ξένες εταιρείες εξόρυξης - αναγκάζοντάς τις να υπογράψουν ετήσια μνημόνια συνεργασίας με τους τοπικούς κυβερνήτες, σύμφωνα με τα οποία τα δύο μέρη καθορίζουν από κοινού τα κοινωνικά επενδυτικά σχέδια που θα χρηματοδοτηθούν από την κάθε επιχείρηση στην αντίστοιχη επαρχία για το έτος αυτό. Η στρατηγική χρονολογείται από τη σοβιετική εποχή, όταν οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες εξόρυξης έβαζαν το χέρι τους σε όλες τις πτυχές της τοπικής κοινότητας. Σήμερα, αυτό αντικατοπτρίζεται στις ξένες εταιρείες εξόρυξης που χρηματοδοτούν σχολεία, γυμναστήρια, αθλητικά στάδια, παιδικούς σταθμούς, ορφανοτροφεία και ενισχύουν τα δίκτυα φροντίδας καθώς και παρέχουν ηλεκτρικό ρεύμα σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις σε ολόκληρη τη χώρα.

1.3.3 Η επίπτωση της κατοχής φυσικών πόρων στην οικονομική ανάπτυξη χωρών

Αναφέρθηκε πρωτίτερα ότι η εκμετάλλευση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων που κατέχει μία χώρα μπορεί να αποτελέσει παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης και το όχημα βελτίωσης του επιπέδου διαβίωσης μίας χώρας. Αυτό, ωστόσο, δεν ισχύει πάντοτε και ένα παράδειγμα είναι το Αφγανιστάν

μετά την πτώση του καθεστώτος των Ταλιμπάν, όπως αναλύει ο Emadi (2011). Μετά από περίπου εννέα χρόνια που έχουν περάσει από τη διεθνή παρέμβαση και υψηλές επενδύσεις, το 53% του πληθυσμού στο Αφγανιστάν παραμένει κάτω από το όριο της φτώχειας, ενώ ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης είναι 0,352 καθιστώντας την χώρα στη θέση 181 από τις 182 σε παγκόσμια σύγκριση. Οι συρράξεις στην χώρα για περίπου 30 χρόνια είχαν ως αποτέλεσμα την εξάντληση και την υπερβολική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων, την μειωμένη πρόσβαση στις πηγές φυσικών πόρων, καθώς επίσης και την υποβάθμιση της ποιότητας ορισμένων φυσικών πόρων. Τα παραπάνω εντάθηκαν εξαιτίας και της ανυπαρξίας κατάλληλης και επαρκούς νομοθεσίας διαχείρισης αυτών των πόρων, καθώς και την ελλιπή εποπτεία διαχείρισής τους, σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού και την υπερ-εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Συνεπώς, η συνετή διαχείριση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων είναι, μεταξύ άλλων, το κλειδί για την αειφόρο ανάπτυξη στο Αφγανιστάν (Emadi, 2011).

Αναφερόμενος στο Αφγανιστάν, ο Conway (2012) αναφέρει ότι στα τέλη του 2011, το Υπουργείο Ορυχείων του Αφγανιστάν υπέγραψε μια συμφωνία για εξερεύνηση πετρελαϊκών κοιτασμάτων και την αντίστοιχη παραγωγή αργού με την κινεζική National Petroleum Corporation για την ανάπτυξη της λεκάνης του Amu Darya που εκτιμάται ότι έχει αποθέματα αργού περί τα 80 εκατομμύρια βαρέλια για τα επόμενα 25 χρόνια. Επίσης, το υπουργείο ολοκληρώνει τις λεπτομέρειες της συμφωνίας με μια ινδική κοινοπραξία εταιρειών εξόρυξης για την ανάπτυξη των κοιτάσματος του Hajigak, ενός από τα μεγαλύτερα ανεκμετάλλευτα κοιτάσματα σιδηρομεταλλευμάτων στον κόσμο, το οποίο έχει τη δυνατότητα να παράγει χάλυβα για τα επόμενα 40 χρόνια. Και οι δύο αυτές συμφωνίες πραγματοποιήθηκαν αφότου η Καμπούλ παραχώρησε στους Κινέζους τα δικαιώματα για το κοιτάσμα χαλκού του Aynak το 2008 και το κοιτάσμα χρυσού στο Qara Zaghan σε κοινοπραξία επενδυτών που συγκεντρώθηκαν από την JP Morgan στις αρχές του 2011. Στο σύνολό τους, αυτές οι πρώτες επιδρομές στον πρωτόγνωρο υπόγειο θησαυρό του Αφγανιστάν θα σημάνουν δισεκατομμύρια δολάρια σε επενδύσεις κατά την επόμενη δεκαετία. Θα υπάρξουν νέες σιδηροδρομικές υποδομές, μονάδες παραγωγής ενέργειας και ενδεχομένως ακόμη και ένα διυλιστήριο. Η

Καμπούλ θα αποκομίσει σημαντικά νέα φορολογικά έσοδα και δεκάδες χιλιάδες Αφγανοί θα βρουν δουλειά. Ωστόσο, οι εκτιμήσεις για τα κέρδη οι εκτιμήσεις για κέρδη τρισεκατομμυρίων δολαρίων βασίζονται σχεδόν αποκλειστικά στους φυσικούς πόρους, όχι στα αποθέματα. Εκτός από αυτό, τα τεράστια έσοδα που προέρχονται από τον τομέα επιδεινώνουν τη διαφθορά στους κόλπους της κυβέρνησης, η οποία το 2012 βρισκόταν στη δεύτερη θέση του δείκτη διαφάνειας.

Στο βιβλίο του με τίτλο «Δηλητηριασμένα πηγάδια. Οι βρώμικες πολιτικές του Αφρικανικού πετρελαίου», ο Σάξσον αναφέρεται στην κατάρρα του πετρελαίου στις χώρες της Δυτικής Αφρικής. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι, «η «κατάρρα του πετρελαίου» γίνεται φανερή σε κάποιες χώρες όπου αν και τα έσοδα από το πετρέλαιο είναι μεγαλύτερα από την διεθνή βοήθεια, οι χώρες γίνονται πιο φτωχές και η βία κλιμακώνεται με το πέρασμα του καιρού» (One Earth, 2007). Σύμφωνα με τον συγγραφέα, οι λύσεις είναι αφενός η διανομή του πετρελαϊκού πλούτου άμεσα στο λαό και αφετέρου η ενθάρρυνση των κυβερνήσεων να φορολογήσουν τις τοπικές επιχειρήσεις ώστε να συγκεντρωθούν πόροι για κατασκευή σχολείων, οδικών δικτύων και γενικά για να ικανοποιηθούν οι αναπτυξιακές ανάγκες. Μία τρίτη λύση που προτείνεται είναι να σταματήσουν οι διεθνείς τράπεζες να διευκολύνουν αφρικανούς ηγέτες στο στήσιμο «φορολογικών παραδείσων» οι οποίοι λειτουργούν σαν μαύρες τρύπες για τα πετρελαϊκά έσοδα. Ωστόσο, αναφέρεται ότι οι προαναφερθείσες λύσεις δεν είναι ρεαλιστικές και εφαρμόσιμες, διότι οι κυβερνήσεις κρατών της Αφρικής είναι τόσο πολύ διαβρωμένες από την διαφθορά ώστε δεν είναι δυνατόν να υλοποιήσουν έναν τόσο πολύπλοκο μηχανισμό διανομής κερδών από το πετρέλαιο (One Earth, 2007).

Η διαφθορά μπορεί ενδεχομένως να επηρεάσει και το καθεστώς των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) (Helmy, 2013). Ωστόσο, ο Helmy (2013) τονίζει ότι τα αποτελέσματα από τις διάφορες έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε αυτό το πεδίο είναι διφορούμενα. Από την μία πλευρά η ύπαρξη διαφθοράς αυξάνει το κόστος της λειτουργίας επιχειρήσεων σε μία χώρα, με αποτέλεσμα να μειωθούν οι ΑΞΕ. Η διαφθορά σε αυτήν την περίπτωση σχετίζεται με rent-seeking συμπεριφορές με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους συναλλαγών

στην οικονομία, αλλά και αυξημένο κόστος στη μορφή των στρεβλώσεων στην συνολική οικονομία, εξαιτίας των διεφθαρμένων αξιωματούχων σε καίριες θέσεις. Αυτές οι στρεβλώσεις στην οικονομία μπορούν να πάρουν την μορφή ανεπαρκών ιδιωτικοποιήσεων και ανεπαρκών κυβερνητικών συμφωνιών / συμβολαίων, καθυστερημένης παραγωγής, παροχή αδειών σε χαμηλής ποιότητας προϊόντα και/ή υπηρεσίες, χρησιμοποίηση δωροδοκιών για παράνομες δραστηριότητες, αλλά και διανομή των κερδών σε διεφθαρμένους εμπλεκόμενους (Helmy, 2013).

Από την άλλη πλευρά, όμως, η διαφθορά μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη και να έχει θετική επίδραση σε μία οικονομία που πάσχει από ένα αδύναμο επίπεδο προστασίας και πνευματικών δικαιωμάτων (Helmy, 2013). Αυτό μπορεί να συμβεί στην περίπτωση που η διαφθορά αποτελεί υποκατάστατο της κακής διακυβέρνησης καθώς η επίσημη προστασία ιδιοκτησίας αποδυναμώνεται. Αυτό το επιχείρημα βασίζεται στην υπόθεση grease, σύμφωνα με την οποία η διαφθορά μπορεί να έχει ένα θετικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη στην περίπτωση που οι θεσμοί σε μία οικονομία δε λειτουργούν σωστά. Έτσι, μέσω του 'γρασαρίσματος' ('greasing') των τροχών της οικονομικής δραστηριότητας, η διαφθορά μπορεί να ξεπεράει τα εμπόδια που θέτει μία ανεπαρκής γραφειοκρατική διοίκηση.

Πιο συγκεκριμένα, ο Helmy (2013) βρήκε στην έρευνά του σε χώρες της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής ότι η διαφθορά δεν επηρεάζει το επίπεδο των ΑΞΕ. Αυτό έχει δύο επιπτώσεις: α) η διαφθορά μπορεί να είναι παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης μέσω της υπερπήδησης κακών και περιοριστικών νόμων ή συμπεριφορών και β) άλλοι παράγοντες, όπως το κατά κεφαλήν εισόδημα και το επίπεδο κατά το οποίο η οικονομία είναι ανοικτή, μπορεί να έχουν μεγαλύτερη και θετική επίδραση στις ΑΞΕ από ότι η διαφθορά.

Την σχέση μεταξύ διαφθοράς και ΑΞΕ εξέτασε και ο Cuervo-Cazurra (2006). Τα αποτελέσματα της έρευνάς του καταδεικνύουν ότι η ύπαρξη διαφθοράς συνεπάγεται μείωση των ΑΞΕ, αλλά και μεταβολές στη σύνθεση της χώρας προέλευσης των ΑΞΕ. Πιο συγκεκριμένα, δύο συμπεράσματα απορρέουν

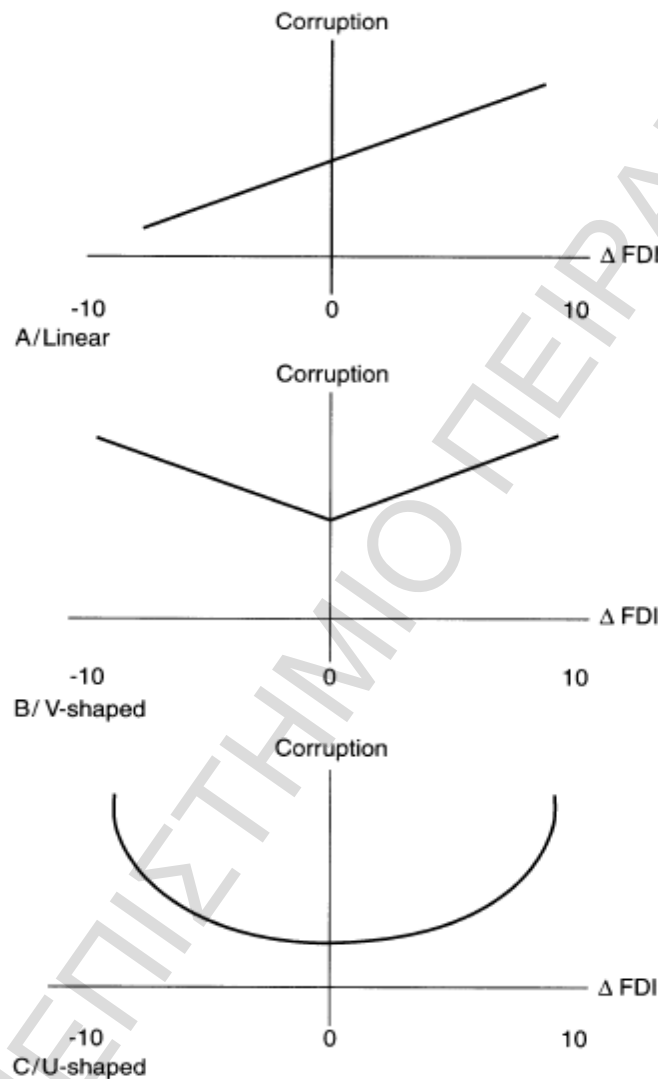
από την έρευνα του Cuervo-Cazurra (2006). Το πρώτο είναι ότι η διαφθορά καταλήγει σε μειωμένες ΑΞΕ από μέρους των χωρών που είναι μέλη του ΟΟΣΑ αλλά και των διεθνών συμβάσεων καταπολέμησης της δωροδοκίας και της διαφθοράς. Αυτό σημαίνει ότι οι νόμοι εναντίον της δωροδοκίας και της διαφθοράς μπορεί να αποτελέσουν αποτρεπτικό παράγοντα τοποθέτησης επενδύσεων σε χώρες που χαρακτηρίζονται από διαφθορά. Το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι η ύπαρξη διαφθοράς σε μία χώρα συνεπάγεται υψηλότερα επίπεδα ΑΞΕ από χώρες που χαρακτηρίζονται επίσης από υψηλά επίπεδα διαφθοράς.

Η σχέση διαφθοράς και ΑΞΕ υπήρξε και το αντικείμενο έρευνας του Van Vuuren (2002). Ο Van Vuuren (2002) αναφέρει ότι οι πιθανοί επενδυτές ενημερώνονται για το επίπεδο διαφθοράς σε μία χώρα ώστε να επιλέξουν εκείνη που αρμόζει καλύτερα στους σκοπούς των επενδύσεών τους, κυρίως μέσω του δείκτη CPI. Ωστόσο, μία ενδιαφέρουσα επισήμανση που κάνει ο Van Vuuren (2002) είναι ότι ο δείκτης αυτός δεν αντικατοπτρίζει πάντα την αλήθεια. Ο ερευνητής εξηγεί αυτή τη διαπίστωση με το παράδειγμα της Φινλανδίας, λέγοντας ότι παρόλο που η συγκεκριμένη χώρα έχει τα χαμηλότερα επίπεδα διαφθοράς σύμφωνα με το δείκτη CPI, δεν γίνεται γνωστό αν αυτό έχει επιτευχθεί μέσω στρατηγικών, καλής διακυβέρνησης και άλλων πρακτικών. Έτσι, ο δείκτης CPI αναφέρει το επίπεδο διαφθοράς μία χώρας μόνο βάσει αντιλήψεων οι οποίες μπορεί να είναι αλήθεια, αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητο. Συνεπώς, η επιλογή χωρών από μέρους των επενδυτών για ΑΞΕ που βασίζεται στην κατηγοριοποίηση του δείκτη CPI δεν οδηγεί πάντοτε σε ορθές αποφάσεις και άρα η σχέση μεταξύ ΑΞΕ και διαφθοράς δεν είναι εύκολο να υπολογιστεί.

Την σχέση μεταξύ διαφθοράς και ΑΞΕ εξέτασαν και οι Robertson και Watson (2004), οι οποίοι συμφωνούν με το γεγονός ότι η διαφθορά έχει αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας. Αυτό απορρέει από δύο παράγοντες: α) τη δημιουργία στρεβλωτικών πολιτικών στην οικονομία μίας χώρας, καθώς τα χρήματα που δίνονται για δωροδοκία αποτελούν στην ουσία αναποτελεσματικά διανεμημένους πόρους και β) το γεγονός ότι η ύπαρξη διαφθοράς αυξάνει τον κίνδυνο και την αβεβαιότητα των πιθανών επενδυτών.

Η έρευνα των Robertson και Watson (2004) εξέτασε τρεις υποθέσεις σχετικά με τις ΑΞΕ και τη διαφθορά, οι οποίες απεικονίζονται στο παρακάτω σχήμα.

Σχήμα 12. Γραφική απεικόνιση των υποθέσεων των Robertson και Watson (2004) για την σχέση ΑΞΕ και διαφθοράς

Πηγή: Robertson και Watson, 2004, σελ. 388

Τα αποτελέσματα από την εμπειρική έρευνα των Robertson και Watson (2004) είναι τα εξής:

α) Όσο πιο ταχύς ο ρυθμός αλλαγής των άμεσων ξένων επενδύσεων σε μια χώρα, τόσο υψηλότερο είναι το αντιλαμβανόμενο το επίπεδο της διαφθοράς (Linear curve)

β) Όσο ταχύτερη η αύξηση ή η μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων σε μια χώρα, τόσο υψηλότερο είναι το αντιλαμβανόμενο το επίπεδο της διαφθοράς (V-shaped curve)

γ) Το αντιλαμβανόμενο επίπεδο διαφθοράς σε μία χώρα αυξάνεται με το τετράγωνο της αλλαγής στις άμεσες ξένες επενδύσεις στην χώρα (U-shaped curve)

Το γεγονός ότι η διαφθορά σε μία χώρα δεν μπορεί να μετρηθεί υποστηρίζεται και από τον De Beco (2011). Αυτό οφείλεται αφενός στο ότι δεν είναι δυνατό να μετρηθεί το μέγεθος των δωροδοκιών (είδος, αριθμός) και αφετέρου στο ότι κάθε πολίτης έχει διαφορετική άποψη σχετικά με τη διαφθορά. Παρόλα αυτά, η αντίληψη των πολιτών σχετικά με τη διαφθορά αποτελεί ένα δείκτη μέτρησης της διαφθοράς (CPI Index) και αυτός μπορεί να βοηθήσει ώστε οι χώρες που έχουν χαρακτηριστεί με υψηλά επίπεδα διαφθοράς να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν πολιτικές μείωσης των φαινομένων της διαφθοράς.

1.3.4 Η διαφθορά στα διάφορα στάδια διαχείρισης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων

Αναφερόμενοι στην σχέση φυσικών πόρων και διαφθοράς, οι Kolstad et al. (2008) εξετάζουν τη διαφθορά στη διαχείριση των φυσικών πόρων. Αρχικά αναφέρουν ότι χρειάζονται ορισμένες προϋποθέσεις για να υπάρξει διαφθορά στη διαχείριση των φυσικών πόρων: α) θα πρέπει να υπάρχει οικονομικό όφελος των ατόμων που εμπλέκονται στη δραστηριότητα διαφθοράς, β) τα άτομα αυτά θα πρέπει να έχουν την κατάλληλη εξουσία ώστε να επηρεάζουν τις αποφάσεις, γ) τα άτομα αυτά θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να δράσουν με ενέργειες που άπτονται τις διαφθοράς.

Η διαφθορά στη διαχείριση των φυσικών πόρων μπορεί να συμβεί σε όλα τα στάδια εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, παρόλο που ορισμένα στάδια ενέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο διαφθοράς και μπορεί να επηρεαστούν με διαφορετικό τρόπο από τη διαφθορά. Ως εκ τούτου, η κατανόηση του ρόλου των εμπλεκόμενων στα στάδια διαχείρισης των φυσικών πόρων είναι

σημαντικός παράγοντας αντιμετώπισης αυτών των κινδύνων. Πιο συγκεκριμένα, στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων εμπλέκονται τόσο εγχώριες όσο και ξένες επιχειρήσεις, τράπεζες που παρέχουν χρηματοδότηση, ειδικοί που ασκούν συμβουλευτική, όπως και ασφαλιστικές εταιρείες, χορηγοί και οργανισμοί πιστώσεων εξαγωγών. Ο ρόλος που διαδραματίζει κάθε ένας από τους προαναφερθέντες παράγοντες εξαρτάται τόσο από τις συμφωνίες που έχει συνάψει με την χώρα που διαθέτει τους φυσικούς πόρους, όσο και με την φύση των συμφωνιών μεταξύ της κυβέρνησης και των υπολοίπων παραγόντων που εμπλέκονται, καθώς μπορεί να υπάρχουν κρυφές συμφωνίες βασισμένες στο προσωπικό όφελος συγκεκριμένων παραγόντων που εμπλέκονται στη διαχείριση των φυσικών πόρων (Kolstad et al., 2008).

Αναφέρθηκε πρωτίτερα ότι σε ορισμένα στάδια της διαχείρισης των φυσικών πόρων είναι περισσότερο πιθανό να υπάρχει διαφθορά. Πιο συγκεκριμένα, οι Kolstad et al. (2008) επισημαίνουν ότι κατά τα πρώτα στάδια διαχείρισης φυσικών πόρων υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα σχετικά με την επιλογή του τύπου διαχείρισης των φυσικών πόρων, τα ζητήματα ιδιοκτησίας, τα αναμενόμενα κέρδη, τη διανομή των κερδών από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, τον χρόνο εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, καθώς και άλλα ζητήματα που άπτονται πολιτικών και οικονομικών παραγόντων. Επιπρόσθετα, μπορεί να υπάρχει σύγκρουση απόψεων μεταξύ τοπικών και εθνικών παραγόντων αναφορικά με την λήψη αποφάσεων για τη βέλτιστη επιλογή διαχείρισης των φυσικών πόρων, ενώ οι απόψεις των συμβούλων μπορεί να διαφέρουν επίσης μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, γίνεται κατανοητό ότι υπάρχουν κίνητρα από την μεριά των επιχειρήσεων να επηρεάζουν τις πολιτικές αποφάσεις που λαμβάνονται στα πρώτα στάδια της διαχείρισης των φυσικών πόρων, η οποία επιρροή μπορεί να λάβει και την μορφή δωροδοκίας (Kolstad et al., 2008).

Εκτός από τα πρώτα στάδια διαχείρισης των οικονομικών πόρων, η διαφθορά μπορεί να υπάρξει και κατά τη διάρκεια της εκμετάλλευσης των πόρων αυτών. Επί παραδείγματι, υπάρχουν αποφάσεις σχετικά με τον όγκο των φυσικών πόρων που πρόκειται να εξαχθούν, την περίοδο του χρόνου κατά την οποία

μπορεί να γίνει η εξαγωγή, καθώς και το ποιος είναι υπεύθυνος για αυτήν την εξαγωγή. Στην περίπτωση που οι νομοθετικές ρυθμίσεις αλλά και οι συμφωνίες μεταξύ των παραγόντων είναι περίπλοκες, αντικρουόμενες ή μη διαφανείς, τότε η διαφθορά μπορεί να είναι μεγάλη. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να ενταθεί στην περίπτωση αδύναμου ή ακόμα και ανύπαρκτου ελέγχου των παραγόντων που εμπλέκονται στη διαχείριση των φυσικών πόρων (Kolstad et al., 2008).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

2.1 Οι δημοκρατικοί θεσμοί

Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ύπαρξη δημοκρατικών θεσμών σε μία χώρα που κατέχει φυσικούς πόρους αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα της σχέσεως μεταξύ φυσικών πόρων, διαφθοράς και ανάπτυξης. Επί παραδείγματι, ο Konte (2013) βρήκε στην έρευνά του ότι το επίπεδο δημοκρατίας σε μία χώρα αποτελεί σημαντικό παράγοντα που προσδιορίζει το επίπεδο ανάπτυξης αυτής της χώρας μέσα από την κατοχή φυσικών πόρων και εκμετάλλευση αυτών. Οι Broadman και Recanatini (2002) επισημαίνουν και αυτοί με την σειρά τους την σημασία της ύπαρξης δημοκρατικών θεσμών ως απαραίτητος παράγοντας αντιμετώπισης του φαινομένου της διαφθοράς.

Το γεγονός ότι η ύπαρξη ενός δημοκρατικού καθεστώτος έχει θετική επίδραση στη διαφθορά από την κατοχή και εκμετάλλευση φυσικών πόρων επισημαίνει και ο Morisson (2007). Σύμφωνα με τον συγγραφέα, όταν υπάρχει δημοκρατική κυβέρνηση, τότε τα κέρδη από την αξιοποίηση των φυσικών πόρων διανέμονται στους πολίτες της χώρας. Αντίθετα, σε χώρες όπου χαρακτηρίζονται από έλλειψη δημοκρατικών θεσμών, τότε τα κέρδη από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων διανέμονται σε λίγους και πιο συγκεκριμένα σε όσους κατέχουν θέσεις εξουσίας. Αυτό που επίσης υπογραμμίζεται από τον Morisson (2007) είναι ότι, σε κάθε περίπτωση, η ύπαρξη φυσικών πόρων σε μία χώρα ενισχύει το ήδη υπάρχον καθεστώς, δημοκρατικό ή μη, καθώς και ότι η ύπαρξη πετρελαίου συνήθως συνοδεύεται από σταθερότητα όσον αφορά στο καθεστώς της χώρας.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Lambsdorff (2005, όπως παρατίθεται στον Helmy, 2013), η ύπαρξη δημοκρατικών θεσμών έχει αμφίβολα αποτελέσματα ως προς την εξάλειψη του φαινομένου της διαφθοράς, ενώ υποστηρίζεται ότι ενδεχομένως η ύπαρξη δημοκρατίας να βελτιώσει τα επίπεδα διαφθοράς

μόνο σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Το γεγονός ότι η ύπαρξη ενός δημοκρατικού καθεστώτος δεν συνεπάγεται απόλυτα και την μη ύπαρξη διαφθοράς επισημαίνεται και από τον Brockington (2008). Ο συγγραφέας αναφέρει ότι η αποκεντρωμένη δημοκρατική διαχείριση των φυσικών πόρων, η οποία βασίζεται και στην ύπαρξη ενός επαρκούς επιπέδου δημοκρατικών θεσμών σε μία χώρα, απαιτεί προσοχή ως προς τη διανομή της εξουσίας, αλλά και την λογοδοσία των εμπλεκόμενων. Ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση, όμως, ενδέχεται να υπάρξουν λάθη στην ισότητα και την αποδοτικότητα της λειτουργίας των κυβερνητικών θεσμών. Το γεγονός ότι η αποκεντρωμένη διαχείριση των φυσικών πόρων, μέσω της διανομής της εξουσίας σε πολλούς ενδιαφερομένους, μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα αποδοτική αναφέρεται και από τους Raik et al. (2008), προσθέτοντας ότι η ύπαρξη δημοκρατίας και κατανομής της εξουσίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της αποκεντρωμένης διαχείρισης φυσικών πόρων.

2.2 Άλλοι παράγοντες

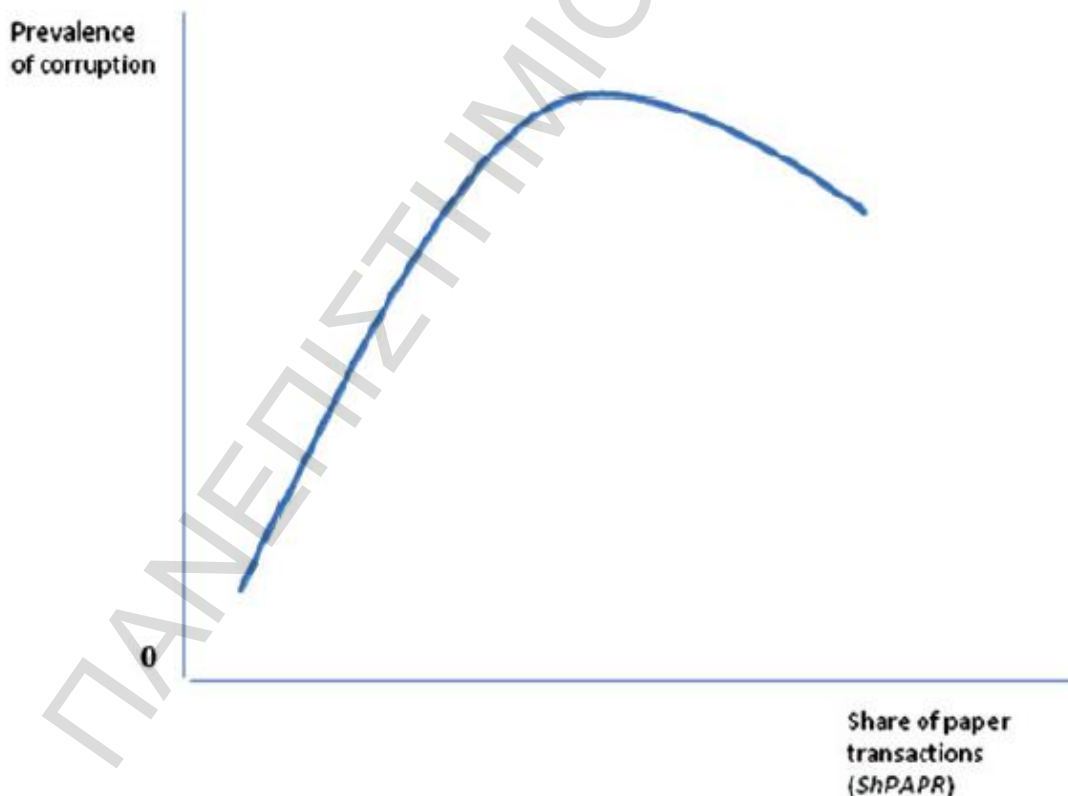
Ένας επιπλέον παράγοντας, εκτός από το επίπεδο δημοκρατίας σε μία χώρα, που έχει επίδραση στο επίπεδο διαφθοράς σε μία χώρα είναι ο βαθμός πρόσβασης στην πληροφορία αλλά και η ύπαρξη τεχνολογιών επικοινωνίας (DiRienzo et al., 2007). Καθώς η παγκοσμιοποίηση είναι κρίσιμος παράγοντας στην επιτυχή συναλλαγή διεθνών επιχειρήσεων, θα πρέπει να δοθεί περισσότερη προσοχή στον τρόπο με τον οποίον οι χώρες εξασκούν τις επιχειρήσεις τους στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Το διαδίκτυο προσφέρει στους πολίτες τη δυνατότητα άμεσης και απρόσκοπτης πρόσβασης στην πληροφορία, με αποτέλεσμα οι πολίτες να μπορούν, αν όχι να πρέπει, να είναι ενημερωμένοι για τη λειτουργία της κυβέρνησης, αλλά και του τρόπου λειτουργίας των εθνικών και ξένων επιχειρήσεων, καθώς και των διεθνών συναλλαγών. Ως εκ τούτου, αναμένεται ότι θα υπάρχει αύξηση του επιπέδου διαφάνειας και χαμηλότερα επίπεδα διαφθοράς. Το αποτέλεσμα αυτό κατέδειξε η έρευνα των DiRienzo et al. (2007), που τονίζουν ότι χώρες στις οποίες οι πολίτες έχουν υψηλό ποσοστό πρόσβασης στην πληροφορία μέσω του διαδικτύου και των νέων μέσων τεχνολογίας και πληροφορίας, αλλά και

υψηλά επίπεδα ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης, δηλώνουν χαμηλότερα επίπεδα διαφθοράς.

Ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει το επίπεδο διαφθοράς σε μία χώρα είναι ο τρόπος πληρωμής (payment instruments) (Goel και Mehrotra, 2012). Πιο συγκεκριμένα, οι ερευνητές επισημαίνουν βάσει της έρευνας που διεξήγαγαν σε έναν αριθμό αναπτυσσόμενων χωρών ότι:

- Μία αύξηση των nonpaper-based πιστωτικών συναλλαγών σχετίζεται με λιγότερη διαφθορά
- Ένα υψηλό ποσοστό paper-based συναλλαγών έχει θετική συσχέτιση με το αντιλαμβανόμενο επίπεδο διαφθοράς, όπως μπορεί κανείς να δει και από το παρακάτω γράφημα

Σχήμα 13. Σχέση μεταξύ συναλλαγής χρεογράφων και διαφθοράς

Πηγή: Goel και Mehrotra, 2012σελ. 883

- Μία αύξηση των πιστωτικών καρτών ως μέσο πληρωμής στις συναλλαγές σχετίζεται με χαμηλότερο επίπεδο διαφθοράς, δεδομένου ότι η χρήση πιστωτικών καρτών είναι σχετικά εύκολο να εντοπιστεί
- Η χρήση επιταγών (cheques) φαίνεται να έχει θετική σχέση με την αντίληψη της διαφθοράς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι επιταγές έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που είναι όμοια με εκείνα των μετρητών όσον αφορά στη λειτουργία τους. Για παράδειγμα, μία αύξηση 1% στην χρήση των πιστωτικών καρτών μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της διαφθοράς κατά 10 φορές περισσότερο από ότι μία παρόμοια αύξηση στις επιταγές αυξάνει τη διαφθορά
- Η άμεση πίστωση δεν έχει επίδραση στη διαφθορά, καθώς αυτού του είδους οι συναλλαγές είναι δύσκολο να γίνουν ανώνυμα και άρα δεν είναι επιθυμητός ο συγκεκριμένος τρόπος πληρωμής για συναλλαγές που σχετίζονται με φαινόμενα διαφθοράς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΠΛΟΥΣΙΕΣ ΣΕ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

3.1 Διαφάνεια

Η διαφάνεια αποτελεί «βασική αρχή και προϋπόθεση του κράτους δικαίου, της διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος, η οποία πρέπει να διέπει το σύνολο του δημοσίου βίου, όλους τους κλάδους του δικαίου. Με τη διαφάνεια, τη δυνατότητα γνωστοποίησης των πάντων στους πάντες που έχουν να κάνουν με τη λειτουργία του κράτους σε όλους τους χώρους και τα επίπεδα διοίκησης της εξουσίας, μπορούν να αποκαλυφθούν φαινόμενα και δραστηριότητες που κινούνται στο διάκενο της έννομης τάξης και διευκολύνονται από την ασάφεια ή την ανεπαρκή κάλυψη του νόμου. Φαινόμενα που έχουν σχέση με τη λειτουργία του κράτους δικαίου τη νομιμότητα την αξιοκρατία τη χρηστή διαχείριση του δημοσίου χρήματος την εύρυθμη λειτουργία και την ορθολογική διαχείριση των υπηρεσιών» (Γαλούκας, 2013, σελ. 11).

Η ύπαρξη διαφάνειας είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για την αντιμετώπιση και την εξάλειψη του φαινομένου της διαφθοράς σε χώρες που είναι πλούσιες σε φυσικούς πόρους (IACC, 2008), κυρίως μέσα από την εφαρμογή της στη διαχείριση των φυσικών πόρων (Lockwood et al., 2010). Ο κοινωνικός έλεγχος της διαχείρισης των φυσικών πόρων και η απρόσκοπτη πρόσβαση των πολιτών και όλων των εμπλεκόμενων στην εκμετάλλευση, αξιοποίηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, η δημοσιοποίηση των προϋπολογισμών, η ενημέρωση σχετικά με τα κέρδη και τα έξοδα των εταιρειών που εμπλέκονται στην εκμετάλλευση και διαχείριση των φυσικών πόρων, η ύπαρξη συμβολαίων που βασίζονται σε διαφανείς διαδικασίες, είναι ορισμένες από τις ενέργειες που θα ενισχύσουν την ύπαρξη διαφάνειας. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η Extractive Industries Transparency Initiative (EITI).

3.1.1 Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)

Η EITI είναι είναι μια παγκόσμια συμμαχία των κυβερνήσεων, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται από κοινού για τη βελτίωση της διαφάνειας και την υπεύθυνη διαχείριση των εσόδων από τους φυσικούς πόρους (<http://eiti.org/eiti>). Το 2003 ένας αριθμός κρατών, εταιρειών και οργανισμών πολιτών έλαβαν μέρος στο συνέδριο Lancaster House Conference στο Λονδίνο, υπό την ηγεσία της αγγλικής κυβέρνησης, όπου συμφωνήθηκαν 12 βασικές αρχές της EITI, οι οποίες είναι οι εξής (EITI, 2013):

1. Η συνετή χρήση του φυσικού πλούτου των πόρων θα πρέπει να αποτελεί σημαντική κινητήρια δύναμη για την αειφόρο οικονομική ανάπτυξη που συνεισφέρει στην αειφόρο ανάπτυξη και τη μείωση της φτώχειας, αλλά αν δεν γίνει σωστή διαχείριση μπορεί να δημιουργηθούν αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις
2. Η διαχείριση του πλούτου των φυσικών πόρων προς όφελος των πολιτών μιας χώρας θα πρέπει να ασκείται προς το συμφέρον της εθνικής ανάπτυξης αυτών των κρατών
3. Τα οφέλη από την εξόρυξη των πόρων εμφανίζονται ως πηγές εσόδων κατά τη διάρκεια πολλών ετών και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις τιμές
4. Η δημόσια κατανόηση των κρατικών εσόδων και δαπανών κατά την πάροδο του χρόνου θα μπορούσε να βοηθήσει τη δημόσια συζήτηση και την ενημερωμένη επιλογή των κατάλληλων και ρεαλιστικών εναλλακτικών για την αειφόρο ανάπτυξη
5. Τονίζεται η σημασία της διαφάνειας από τις κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην εξορυκτική βιομηχανία και την ανάγκη να ενισχυθεί η διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και της λογοδοσίας
6. Για την επίτευξη μεγαλύτερης διαφάνειας πρέπει να οριστεί το πλαίσιο του σεβασμού για τις συμβάσεις και τους νόμους
7. Αναγνωρίζεται ότι η χρηματοοικονομική διαφάνεια μπορεί να επιφέρει ένα βελτιωμένο περιβάλλον για τις εγχώριες και ξένες άμεσες επενδύσεις

8. Αναγνωρίζεται η αρχή και η πρακτική της λογοδοσίας από μέρους της κυβέρνησης σε όλους τους πολίτες αναφορικά με τη διαχείριση των ροών εσόδων και των δημοσίων δαπανών
9. Υπάρχει η δέσμευση για την ενθάρρυνση υψηλών προτύπων διαφάνειας και λογοδοσίας στο δημόσιο βίο, τις κυβερνητικές ενέργειες και τη δραστηριοποίηση των εταιρειών
10. Απαιτείται μία συνεπής και λειτουργική προσέγγιση για τη δημοσιοποίηση των εσόδων και εξόδων
11. Η δημοσιοποίηση πληρωμών σε μία δεδομένη χώρα θα πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις εταιρείες εξόρυξης που δραστηριοποιούνται στην εν λόγω χώρα
12. Στην περίπτωση αναζήτησης λύσεων, όλοι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά και κρίσιμα, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων και των υπηρεσιών τους, των εταιρειών εξορύξεων, των εταιρειών παροχής υπηρεσιών, πολυμερών οργανώσεων, των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, των επενδυτών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων

3.1.2 Λοιπές ρυθμίσεις περί διαφάνειας και οργανισμοί για την αντι-διαφθορά στην εκμετάλλευση και διαχείριση φυσικών πόρων

Γενικά στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της διαφθοράς λειτουργούν οργανισμοί σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Οι διεθνείς και ευρωπαϊκοί φορείς και οργανισμοί είναι οι εξής (Γαλούκας, 2013):

- Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ): Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς αποτελεί το ισχυρότερο παγκόσμιο νομικό εργαλείο για την ενίσχυση της ηθικής ακεραιότητας και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Επίσης, με τη δημιουργία ενός επιπλέον μηχανισμού τα κράτη πλέον κρίνονται από αυτό που κάνουν για την καταπολέμηση της διαφθοράς
- Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ): Ο ΟΟΣΑ έχει αναλάβει σημαντικό ρόλο στον συντονισμό της διεθνούς δράσης κατά της δωροδοκίας και της διαφθοράς, δημιουργώντας τη Συνθήκη αντι-διαφθοράς του ΟΟΣΑ Η Συνθήκη αντι-διαφθοράς του ΟΟΣΑ (επίσημη ονομασία «Συνθήκη ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της

δωροδοκίας των ξένων δημόσιων λειτουργιών κατά τις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές») υπογράφηκε το 1997 και άρχισε να ισχύει από το 1999. Μέσω αυτής επιχειρείται η μείωση της διαφθοράς, που προκαλείται από επιχειρηματίες σε αναπτυσσόμενες χώρες με τη λήψη αποτρεπτικών μέτρων ενάντια στη δωροδοκία κατά τις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές, που λαμβάνουν χώρα από εταιρίες με έδρα στα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ.

- Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ): Κύριος σκοπός του ΔΝΤ είναι να διασφαλίσει τη σταθερότητα του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Το ΔΝΤ εντοπίζει πιθανούς κινδύνους για τη σταθερότητα, αλλά και συμβουλεύει, όταν χρειάζεται, τις χώρες για τις απαιτούμενες διορθώσεις στις πολιτικές τους
- Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ): Η Ε.Ε. ακολουθεί σφαιρική πολιτική κατά της διαφθοράς, αφενός ωθώντας τα θεσμικά όργανά της να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα (συστήνοντας και συγκεκριμένα σώματα κατά της διαφθοράς σε Ευρωπαϊκό επίπεδο) και να τα προωθήσουν στις χώρες-μέλη της και αφετέρου συμμετέχοντας η ίδια ή τα αρμόδια όργανά της σε συνεργασίες με άλλους διεθνείς οργανισμούς και φορείς, που έχουν ως στόχο την καταπολέμηση της διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο
- Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ): Στην πολιτική της για διαφάνεια, η ΕΚΤ, με την απόφαση της 3ης Ιουλίου 2007 για τη θέσπιση κανόνων περί ανάθεσης συμβάσεων, αποκλείει τη συμμετοχή εκείνων, κατά των οποίων έχει εκδοθεί απόφαση με ισχύ δεδικασμένου για απάτη, διαφθορά, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση ή οποιαδήποτε άλλη παράνομη δραστηριότητα, που θίγει τα οικονομικά συμφέροντα των χωρών, της ΕΚΤ ή των εθνικών Κεντρικών Τραπεζών
- Ομάδα Χωρών κατά της Διαφθοράς (GRECO): Αποστολή της είναι να ελέγξει τη συμμόρφωση των χωρών - μελών με τα πρότυπά της κατά της διαφθοράς με βάση έναν αριθμό νομικών εργαλείων, που έχει αναπτύξει για την ποινικοποίηση της διαφθοράς στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, την ευθύνη και την αποζημίωση για ζημιά που προκλήθηκε από διαφθορά, για τη συμμόρφωση των δημόσιων λειτουργιών και για τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων.

- Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (FATF): Η FATF ιδρύθηκε από τη Σύνοδο των G-7 και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Κατά την ίδρυσή της, της δόθηκε η αρμοδιότητα να εξετάσει τις τεχνικές και τις τάσεις του ξεπλύματος χρήματος, να αναθεωρήσει ενέργειες και μέτρα, που είχαν ήδη ληφθεί σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο, και να καθορίσει συγκεκριμένα επιπλέον μέτρα που πρέπει να ληφθούν, για να αντιμετωπιστεί το ξέπλυμα χρήματος, και να αναπτύξει τεχνικές και μέτρα εναντίον της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας
- Παγκόσμια Τράπεζα (WB): Η Παγκόσμια Τράπεζα πρωτοστατεί στον αγώνα κατά της διαφθοράς, δίνοντας έμφαση στις διαστάσεις της διαφθοράς που πλήττει κυρίως την οικονομία και τη χρηστή διακυβέρνηση των χωρών
- Διεθνής Ακαδημία Καταπολέμησης της Διαφθοράς (IACA): Σκοπός της είναι η σε βάθος μελέτη της διαφθοράς και των πρακτικών αντιμετώπισής της και λειτουργεί ως ανεξάρτητο κέντρο έρευνας και εξειδίκευσης για εκπαίδευση, επιμόρφωση, παροχή τεχνογνωσίας και ανάπτυξη συνεργασιών στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς

Σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν οι φορείς που έχουν την αποστολή και την αντίστοιχη θεσμική ευθύνη (Γαλούκας, 2013):

- για την προσαρμογή του νομοθετικού πλαισίου, ώστε να ενσωματωθούν στην εθνική νομοθεσία οι συστάσεις των ξένων φορέων και οι συμβάσεις που υπογράφονται με αυτούς ή με άλλες χώρες
- για την εφαρμογή στην πράξη των συστάσεων των ξένων φορέων και των σχετικών νόμων, την άμεση διαπίστωση και καταπολέμηση/καταστολή της διαφθοράς

Στο άρθρο 46 της Έκθεσης της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή - Σχετικά με την σφαιρική πολιτική της ΕΕ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας (COM/2003/0317 τελικό) αναφέρεται ότι:

«Χρηστή διαχείριση είναι η διαφανής και υπεύθυνη διαχείριση των ανθρώπινων, φυσικών, οικονομικών και χρηματοδοτικών

πόρων προς όφελος της δίκαιης και αειφόρου ανάπτυξης. Περιλαμβάνει σαφείς διαδικασίες αποφάσεων σε επίπεδο δημοσίων αρχών, διαφανή και υπεύθυνα όργανα, υπεροχή του δικαίου κατά τη διαχείριση και κατανομή των πόρων και ανάπτυξη ικανοτήτων για την εκπόνηση και εκτέλεση μέτρων τα οποία στοχεύουν ειδικότερα στην πρόληψη και καταστολή της διαφθοράς. Η Συμφωνία Κοτονού¹ δεν προσδιορίζει τις «σοβαρές περιπτώσεις διαφθοράς» που μπορούν να οδηγήσουν στην αναστολή της συνεργασίας. Στο πλαίσιο του μόνιμου πολιτικού διαλόγου που καλύπτει τα σχετικά με τη διαχείριση ζητήματα, τα μέρη εξετάζουν τις αλλαγές που πραγματοποιούνται και τη συνέχεια της προόδου που επιτυγχάνεται. Αυτή η τακτική αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη της τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και ιστορικά δεδομένα κάθε χώρας. Η διαδικασία διαβούλευσης δεν εφαρμόζεται αποκλειστικά ή απαραίτητα όταν πρόκειται για κοινοτικά κεφάλαια αλλά γενικότερα όταν η διαφθορά αποτελεί εμπόδιο για την ανάπτυξη της χώρας. Έχουν διεξαχθεί διαβουλεύσεις σε μία περίπτωση, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν πολύ ανήσυχη για την έλλειψη διαφάνειας στο δημόσιο λογιστικό σύστημα και για τους κινδύνους σοβαρής διαφθοράς ιδίως κατά τη διαχείριση των φυσικών πόρων και την εκμετάλλευση των μονοπωλίων σε χώρα εταίρο».

3.2 Παρακολούθηση από εθνικούς και μη φορείς

Προκειμένου για την σωστή αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς κρίνεται αναγκαία σε εθνικό, καταρχήν, επίπεδο, η σύσταση ενός ενιαίου, ισχυρού και

---

¹ Συμφωνία 2000 / 483 / ΕΚ εταιρικής σχέσης μεταξύ των μελών της ομάδας των κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, αφενός, και της ευρωπαϊκής κοινότητας και των κρατών μελών αυτής, αφετέρου, που υπογράφηκε στην Κοτονού στις 23 Ιουνίου 2000. Οι κύριοι στόχοι της συμφωνίας είναι η μείωση και μακροπρόθεσμα η εξάλειψη της φτώχειας και η προοδευτική ενσωμάτωση των κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ) στην παγκόσμια οικονομία, τηρουμένων πάντα των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης (http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12101_el.htm).

ανεξάρτητου φορέα. Επιπλέον, θα πρέπει αυτός ο οργανισμός να έχει την σύμπραξη της δικαιοσύνης. Ως εκ τούτου κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη μίας εύχρηστης, σαφώς ορισμένης, ξεκάθαρης και περιεκτικής νομοθεσίας ενάντια στα φαινόμενα της διαφθοράς. Οι περιπτώσεις διαφθοράς πρέπει να διώκονται από ένα αρμόδιο δικαστήριο ή μια επιλεγμένη ομάδα εισαγγελέων κατά της διαφθοράς για να εξασφαλιστεί ο συντονισμός και η απαιτούμενη ταχύτητα παράλληλα με την ποιότητα και την ακεραιότητα στο έργο τους. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να διασφαλιστεί και η συναρμογή των αλλαγών αυτών με τις προτεινόμενες συστάσεις όλων των φορέων προς τους οποίους μία χώρα έχει αναλάβει δεσμεύσεις για συμμόρφωση, όπως αυτοί που προαναφέρθησαν (Γαλούκας, 2013).

Επίσης, στις ελεγκτικές αρχές για τη διαφθορά, πρέπει να δοθούν αυξημένες δυνατότητες ελέγχου, ώστε να μπορούν να ελέγξουν τους τραπεζικούς λογαριασμούς, να χρησιμοποιούν μάρτυρες με όρκο, να κατάσχουν ιδιοκτησίες που προέρχονται από διεφθαρμένες συναλλαγές και να παρακρατούν τα ταξιδιωτικά έγγραφα των υπόπτων για να αποτραπεί η φυγή τους από τη δικαιοσύνη (Γαλούκας, 2013).

3.3 Άλλες στρατηγικές αντιμετώπισης της διαφθοράς

Σύμφωνα με τους Kolstad et al. (2008), η παροχή βοήθειας στο πλαίσιο της βελτίωσης του οικονομικού περιβάλλοντος για τους επιχειρηματίες, η βελτίωση του φορολογικού πλαισίου, η υποστήριξη για θεσμική ανάπτυξη, αλλά και υποστήριξη με σκοπό τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, μπορούν επίσης να έχουν θετικό αντίκτυπο ως προς την αντιμετώπιση του προβλήματος της διαφθοράς σε χώρες με πλούσιους φυσικούς πόρους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Κίνα. Η Κίνα χρησιμοποίησε την παροχή βοήθειας προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση σε στρατηγικούς φυσικούς πόρους σε αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στην Myanmar. Το πενταετές πλάνο 2001-2005 περιέγραφε την απόκτηση φυσικών πόρων ως αναγκαία για την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, ενώ στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και η Ιαπωνία, ιδίως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (Reilly,

2013). Το να κατευθύνει μία χώρα τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις προς την κατεύθυνση στρατηγικών φυσικών πόρων θεωρείται μία στρατηγική για τις χώρες που προστατεύουν και διασφαλίζουν το εθνικό τους συμφέρον. Αυτό που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι τα κεφάλαια διανέμονταν απευθείας στις Κινεζικές επιχειρήσεις. Αυτή η πρακτική συνέβαλε στην άμβλυση της διαφθοράς και στη διασφάλιση ότι τα έργα που αναλαμβάνονταν ήταν αποτελεσματικά και αποδοτικά σε οικονομικούς όρους (Reilly, 2013).

Η Κίνα έχει συνάψει συμφωνίες και έχει γίνει μέλος διεθνών συμβάσεων που καταπολεμούν τη διαφθορά. Ωστόσο, τα νομικά συστήματα ορισμένων χωρών στα οποία επενδύει η Κίνα είναι αναποτελεσματικά, εξαιτίας της ύπαρξης διαφθοράς (Saul, 2013). Πιθανόν αυτός να είναι και ο λόγος για τον οποίον οι Κινεζικές επενδύσεις σε αφρικανικούς φυσικούς πόρους, κυρίως ενέργεια και εξόρυξη ορυκτού πλούτου, έχουν κατηγορηθεί ότι δεν ανταποκρίνονται σε περιβαλλοντικά και εργατικά στάνταρντ, καθώς χαρακτηρίζονται από διαφθορά (Saul, 2013). Παρόλα αυτά, η προσέγγιση της Κίνας στη διεθνή νομοθεσία που ρυθμίζει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων μπορεί να ειπωθεί μόνο υπό το πρίσμα της προσέγγισης της Κίνας γενικά του διεθνούς δικαίου, η οποία πλέον είναι μία οπτική δέσμευσης απέναντι στις διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις, γεγονός που είναι αισιόδοξο ως προς το μέλλον της εκμετάλλευσης φυσικών πόρων (Saul, 2013). Το παράδειγμα της Κίνας μας δείχνει ότι η δέσμευση μίας χώρας απέναντι στις διεθνείς συμβάσεις είναι σημαντικός παράγοντας στην περίπτωσης της καταπολέμησης της διαφθοράς που συνδέεται με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Επίσης, η παροχή οικονομικής βοήθειας προς αυτές τις χώρες, όπως για παράδειγμα με την μορφή της δωρεάς, θα πρέπει να γίνει με πολύ μεγάλη προσοχή, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν τίθεται ζήτημα δωροδοκίας και διαφθοράς των κυβερνώντων ή άλλων ανώτατων στελεχών εταιρειών που συμμετέχουν στην εκμετάλλευση και διαχείριση των φυσικών πόρων. Οι δωρεές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση των ορθών πρακτικών παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης, αξιοποίησης και διαχείρισης των φυσικών πόρων, αλλά και διαπραγμάτευσης που

αποτρέπουν της ευνοιοκρατία και τις ad hoc γραφειοκρατικές αποφάσεις (Kolstad et al., 2008).

Χρησιμοποιώντας το παράδειγμα των δασών, οι Kessler et al. (1992) αναφέρουν ορισμένες πρακτικές για την ορθή διαχείριση των δασών και λοιπών φυσικών πόρων, μέσα από τις αλλαγές της USDA Forest Service (United States Department of Agriculture Forest Service) που πρότεινε τη διαχείριση των φυσικών πόρων δίνοντας έμφαση όχι στη διατήρηση ανταγωνιστικών φυσικών πόρων, αλλά στην αειφορία του οικοσυστήματος. Η νέα αυτή κατεύθυνση ήταν αποτέλεσμα της πολυπλοκότητας των ανησυχιών της ευρύτερης κοινωνίας και των προσδοκιών από την εθνική διαχείριση των δασών, που περιλαμβάνουν βιολογική ποικιλότητα, οικολογική ισορροπία και λειτουργία, κοινωνικές αξίες, καθώς και την ομορφιά του φυσικού περιβάλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο, οι Kessler et al. (1992) υποστηρίζουν ότι η ορθή και αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων απαιτεί γνώση του οικοσυστήματος, συνεργασίες με επιστήμονες και άλλους ειδικούς για την εκπόνηση μεγάλης κλίμακας μελετών, αλλά και μεθόδους χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων.

Αναφερόμενοι στο παράδειγμα του Αφγανιστάν που παρουσιάστηκε σε προηγούμενη ενότητα, σύμφωνα με τον Περιβαλλοντικό Νόμο του Αφγανιστάν, καθώς και τους νέους νομοθετικούς και ρυθμιστικούς κανονισμούς, το Υπουργείο Γεωργίας, Άρδευσης και Κτηνοτροφίας σχεδίασε ένα πρόγραμμα διαχείρισης φυσικών πόρων, βασισμένο σε μία κοινοτική προσέγγιση. Έτσι, το πρόγραμμα αυτό βασίζεται σε τεχνικές, νομικές, θεσμικές και στρατηγικές αλλαγές στη δημιουργία λειτουργικών σχέσεων μεταξύ της κυβέρνησης, των κοινοτήτων και άλλων μελών. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται αλλαγές στην υποδομή για τη διαχείριση των φυσικών πόρων, όπως κατασκευές, εξοπλισμός και υλικά, νομικές ρυθμίσεις για τα δικαιώματα χρήσης και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, ρυθμίσεις που αφορούν την πρόσβαση και τη διανομή των φυσικών πόρων στις κοινότητες, εφαρμογή των απαραίτητων διαδικασιών για την προστασία, αποκατάσταση και αναβάθμιση της βάσης των φυσικών πόρων, αλλά και κινητοποίηση των

κοινοτήτων να εφαρμόσουν πρακτικές και μεθόδους διαχείρισης των φυσικών πόρων που συνάδουν με την έννοια της αειφορικότητας (Emadi, 2011).

Κάνοντας αναφορά και πάλι στο Αφγανιστάν και εξετάζοντας αν μπορεί η χώρα να αποφύγει την λεγόμενη 'κατάρρα των φυσικών πόρων', οι Lipow και Melese (2012) επισημαίνουν ότι οι παράγοντες που θα επιτρέψουν κάτι τέτοιο, μειώνοντας τα επίπεδα διαφθοράς της χώρας, εξαιτίας της κατοχής φυσικών πόρων, είναι τα εξής:

- διασφάλιση ότι ο πληθυσμός του Αφγανιστάν ελέγχει τον ορυκτό πλούτο της χώρας: τα κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων θα πρέπει να διανεμηθούν στους πολίτες της χώρας και όχι να αποτελούν πληρωμές, συνήθως μέσω δωροδοκίας, στους κυβερνώντες και στους ανώτερους αξιωματούχους. Με αυτόν τον τρόπο, η κυβέρνηση του Αφγανιστάν είναι υπόλογοη στους πολίτες και ανταποκρίνεται στις ανάγκες των πολιτών της χώρας, δεδομένου ότι θα εξαρτάται από εκείνους όσον αφορά στη διασφάλιση των απαραίτητων κεφαλαίων για να στηριχτεί η κυβέρνηση. Αυτό παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα για τη διασφάλιση της ακεραιότητας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας από μέρους της κυβέρνησης
- διασφάλιση ότι η πληρωμή για το δικαίωμα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων του Αφγανιστάν λαμβάνει την μορφή της κατ' αποκοπής πληρωμής ενός αρχικού ποσού και δικαιώματα με βάση ένα ποσοστό της ακαθάριστης αξίας των ορυκτών που εξορύσσονται. Το κίνητρο πίσω από αυτήν την πρόταση είναι ότι ελαχιστοποιούνται οι ευκαιρίες για δωροδοκία και συνεπώς για διεφθαρμένες συμπεριφορές
- πρέπει να αποτιμηθούν σε χρήμα τα δικαιώματα από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, τα οποία εν συνεχεία να πωληθούν στις παγκόσμιες αγορές κεφαλαίου, με τα χρήματα να κατατίθενται σε ένα ταμείο κρατικών επενδυτικών κεφαλαίων μέσα από τον έλεγχο και την εποπτεία ενός ουδέτερου διεθνούς οργανισμού, όπως είναι η Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης και ο Διεθνής Χρηματοοικονομικός Οργανισμός της Παγκόσμιας Τράπεζας
- πρέπει να εκσυγχρονιστεί το τραπεζικό σύστημα ώστε η διανομή των κερδών προς τους Αφγανούς πολίτες από τα χρήματα από το ταμείο

κρατικών επενδυτικών κεφαλαίων να γίνεται με συναλλαγές μέσω διαδικτύου και/ή κινητών τηλεφώνων

Η Γεωργία εφάρμοσε τη δεκαετία του 1990 πολιτικές αντιμετώπισης της διαφθοράς που βασίζονταν σε διοικητικές μεθόδους και πιο συγκεκριμένα σε μείωση και εξάλειψη της μη αναγκαίας γραφειοκρατίας μέσα από την μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων κατά 50%, την περίπου 15-πλάσια αύξηση των μισθών των κρατικών υπαλλήλων, τη διακοπή λειτουργίας μη αναγκαίων διαδικασιών και θεσμών ή/και την αναδιοργάνωση άλλων στη βάση της φιλελεύθερης οικονομίας και της πρόσληψης υπαλλήλων με χαρακτηριστικά ακεραιότητας και τιμιότητας, την μείωση των απαιτούμενων ημερών για έναρξη επιχείρησης από 52 σε μόλις 4, αλλά και του αριθμού των φόρων από 21 σε 6. Επίσης, δημιουργήθηκαν νέοι οργανισμοί αντιμετώπισης των φαινομένων διαφθοράς, όπως για παράδειγμα χρηματοοικονομική υπηρεσία παρακολούθησης για ξέπλυμα χρήματος (Kupatadze, 2012). Συνολικά η αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι ήταν επιτυχής αφενός λόγω της πολιτικής βούλησης και αφετέρου λόγω του ότι οι πολίτες είδαν αυτές τις κινήσεις ως έναν νέο είδος κοινωνικού συμβολαίου μεταξύ του λαού και της κυβέρνησης. Αυτό ήταν ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένου ότι η Γεωργία, μη έχουσα στην κατοχή της σημαντικούς φυσικούς πόρους, χρειαζόταν τις ΑΞΕ για να ενισχυθεί και να τονωθεί η οικονομία της και ως εκ τούτου χρειαζόταν ένα χαμηλότερο επίπεδο διαφθοράς, όσο πιο κοντά στο μηδενικό επίπεδο γινόταν (Kupatadze, 2012).

Χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της Νέας Ζηλανδίας και της εκμετάλλευσης των υδάτινων φυσικών πόρων, η Yandle (2006) αναφέρει την συνδιαχείριση ως έναν αποτελεσματικό τρόπο διαχείρισης της εκμετάλλευσης και αξιοποίησης των φυσικών πόρων. Σύμφωνα με αυτήν την μέθοδο, μία ομάδα ενδιαφερομένων, όπως οι πολίτες ως μεμωνομένα άτομα, η κυβέρνηση, οι κοινότητες, οι εταιρείες, αναλαμβάνουν τη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Η συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των φυσικών πόρων ως ένας παράγοντας που μπορεί να αποτρέψει συμπεριφορές που σχετίζονται με τισμορφές διαφθοράς αναφέρεται επίσης από τον Brockington (2008).

Χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της διαχείρισης φυσικών πόρων στην Τανζανία, ο Brockington (2008) τονίζει την σημαντικότητα της συμμετοχής της ευρύτερης κοινότητας – κυρίως μέσα από την συζήτηση – στη διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων. Οι Lockwood et al. (2010) μέσα από το παράδειγμα της Αυστραλίας υποστηρίζουν ότι η διακυβέρνηση των φυσικών πόρων μέσα από τις αρχές της διαφάνειας, της λογοδοσίας, της ισοτιμίας, της νομιμότητας και της συμμετοχής όλων των ενδιαφερομένων μελών είναι το κλειδί για την αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων.

Δεδομένης της διαπίστωσης ότι η ύπαρξη και η εκμετάλλευση φυσικών πόρων έχει αρνητικό αντίκτυπο ως προς τη διαφθορά και το επίπεδο ζωής των πολιτών, ο Morisson (2007) αναφέρει ότι ένας τρόπος να αλλάξει αυτό και να γίνεται αποτελεσματικότερη και καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών πόρων είναι είτε να βελτιωθεί το καθεστώς μίας χώρας και πιο συγκεκριμένα να αυξηθεί το επίπεδο δημοκρατίας σε αυτήν, είτε να αναλάβουν άλλοι εκτός της κυβέρνησης την αξιοποίηση αυτών των φυσικών πόρων.

Με δεδομένο ότι η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων συνδέεται με την ικανοποίηση συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων (Mutter et al., 1999; Broadman και Recanatini, 2002; Tolossa και Baudoin, 2004; Malmshemer και Floyd, 2004), οι Broadman και Recanatini (2002) υπογραμμίζουν την σημαντικότητα της εταιρικής διακυβέρνησης όσον αφορά στην εξάλειψη φαινομένων που υπονομεύουν την χρήση των φυσικών πόρων, αλλά και την ύπαρξη δημοκρατικών θεσμών και καλής λειτουργίας της αγοράς. Έτσι, η ύπαρξη μίας επαρκούς και κατάλληλης εταιρικής διακυβέρνησης των εταιρειών που συμμετέχουν στην εκμετάλλευση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων ενισχύει τα φαινόμενα διαφάνειας και λογοδοσίας των εταιρειών αυτών.

Η εταιρική διακυβέρνηση «αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ της διοίκησης μιας επιχείρησης, του διοικητικού συμβουλίου, των μετόχων της και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, όπως οι εργαζόμενοι και οι εκπρόσωποί τους. Ορίζει επίσης τη δομή μέσω της οποίας ορίζονται οι στόχοι μιας επιχείρησης, καθώς και τα μέσα για την επίτευξή τους και για τη διασφάλιση εποπτείας των

λαμβανόμενων αποτελεσμάτων» (Η εταιρική διακυβέρνηση στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και οι πολιτικές αποδοχών στην ΕΕ, 2010). Σκοπός της Εταιρικής Διακυβέρνησης είναι «η ενίσχυση του εποπτικού ρόλου του Διοικητικού Συμβουλίου, η εξασφάλιση επαρκούς ανεξαρτησίας του Διοικητικού Συμβουλίου στη λήψη αποφάσεων, η υιοθέτηση διαφάνειας και έγκυρης πληροφόρησης, καθώς επίσης και η προστασία των μικρομετόχων», αποσκοπώντας στο να ικανοποιηθούν τρεις βασικές αρχές: η διαφάνεια, η λογοδοσία και η συνέπεια (Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης και η Κοινωνική Ευθύνη των Επιχειρήσεων, 2006).

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Tolossa και Baudoïn (2004). Οι μελετητές αναφέρονται στη σύγκρουση συμφερόντων που υπήρχε μεταξύ των ομάδων εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων στην Borkeña στη βορειο-ανατολική Αιθιοπία. Οι Tolossa και Baudoïn (2004) μέσα από την μελέτη τους καταδεικνύουν ότι, η προώθηση της ίσης και δίκαιης συμμετοχής όλων των ενδιαφερομένων στη διαχείριση των φυσικών πόρων και της επαρκούς διακυβέρνησης είναι το κλειδί για την εξασφάλιση της μελλοντικής διαχείρισης των φυσικών πόρων.

Τέλος, πολύ σημαντικός παράγοντας στην αντιμετώπιση και εξάλειψη του φαινομένου της διαφθοράς είναι η υιοθέτηση νομοθετικών ρυθμίσεων, όπως επίσης και η σωστή και απαρέγκλιτη τήρηση των νόμων και των ρυθμίσεων που αφορούν τη δωροδοκία και άλλες μορφές διαφθοράς, κάτι για το οποίο φέρουν ευθύνη και η δημόσια διοίκηση και το σύστημα δικαιοσύνης της εκάστοτε χώρας (Kolstad et al., 2008). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Καλιφόρνια, η οποία από το 1911 έχει εφαρμόσει περισσότερες από 70 νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν τη διαχείριση των φυσικών της πόρων (Press, 2003). Σε ένα παρόμοιο πλαίσιο, οι Broadman και Recanatini (2002) τονίζουν ότι προκειμένου να μειωθεί η διαφθορά σε ένα κράτος, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον σχεδιασμό και την αποτελεσματική εφαρμογή οικονομικών μεταρρυθμίσεων που ενισχύουν και δίνουν ώθηση στους βασικούς θεσμούς της αγοράς, όπως είναι η απευλευθέρωση των τιμών και η εξάλειψη των μονοπωλίων.

Πάντως, αυτό που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι προκειμένου για την αντιμετώπιση της διαφθοράς θα πρέπει να εξελιφθούν οι παράγοντες εκείνοι που συμβάλλουν στην μη αποτελεσματική εφαρμογή των στρατηγικών που έχουν αποφασιστεί σε εθνικό, κυρίως, επίπεδο. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι εξής (Γαλούκας, 2013):

- Έλλειψη κατανόησης των αιτιών που οδηγούν στη διαφθορά
- Έλλειψη διάθεσης πόρων για την αντιμετώπιση φαινομένων της διαφθοράς
- Έλλειψη πραγματικής ανεξαρτησίας των υπηρεσιών καταπολέμησης της διαφθοράς
- Έλλειψη ομόνοιας, συνεργατικότητας και «συμμαχιών» κατά της διαφθοράς
- Έλλειψη εσωτερικού ελέγχου
- Έλλειψη δημόσιας αναγνώρισης
- Έλλειψη επαγγελματισμού
- Έλλειψη επαρκούς νομικού πλαισίου
- Διαφθορά στο σύστημα δικαιοσύνης

Επίσης, ο Van Vuuren (2002) επισημαίνει ότι οποιαδήποτε διεθνής στρατηγική καταπολέμησης της διαφθοράς, όπως για παράδειγμα η Συνθήκη του ΟΟΣΑ το 1999 και η συνεπαγόμενη θεώρηση της δωροδοκίας ως εγκληματική ενέργεια, θα πρέπει να συνοδεύεται και από αποτελεσματικές στρατηγικές σε εγχώριο επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Η έρευνα

Σύμφωνα με τους Rugg and Petre (2007), η έρευνα είναι η διερεύνηση με απώτερο στόχο την απόκτηση γνώσης. Το Shorter Oxford English Dictionary ορίζει τον όρο «έρευνα» ως: α) η διαδικασία προσεκτικής αναζήτησης για ένα συγκεκριμένο πράγμα ή πρόσωπο, β) μια αναζήτηση ή έρευνα που αναλαμβάνει να ανακαλύψει γεγονότα και να εξάγει νέα συμπεράσματα μέσω της κριτικής μελέτης ενός θέματος όπως προκύπτει από μία επιστημονική έρευνα, γ) τη συστηματική έρευνα και μελέτη υλικών, πηγών κλπ για τη δημιουργία πραγματικών περιστατικών και τη συλλογή πληροφοριών (Gregory, 2003). Ως εκ τούτου, η φύση της έρευνας και κατά συνέπεια οι ερωτήσεις που θέτει τονώνουν την ενδεδειγμένη σκέψη, την απόκτηση εις βάθος γνώσης, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί νέους προβληματισμούς θέτοντας τις βάσεις για περαιτέρω έρευνα σε ένα πεδίο.

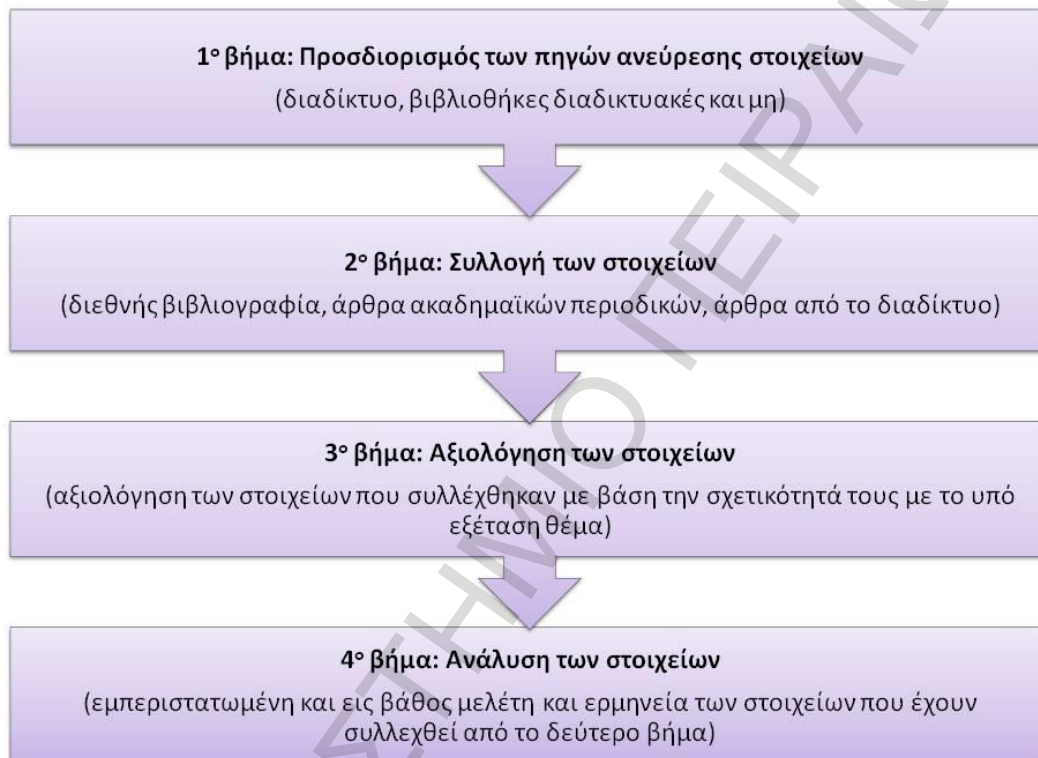
Όπως ήδη αναφέρθηκε, η δευτερογενής έρευνα θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα εργασία. Η δευτερογενής έρευνα είναι βασισμένη στην συλλογή και ανάλυση διαφορετικών πληροφοριών που προέρχονται από διάφορες πηγές, το οποίο συνιστά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Η δευτερογενής έρευνα σχετίζεται με την συλλογή στοιχείων που έχουν προκύψει από τη διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας προηγούμενων μελετητών σχετικά με την σχέση φυσικών πόρων και διαφθοράς ή απλά καταγραφή θεωρητικών στοιχείων σχετικά με αυτό το θέμα. Αυτή η μέθοδος επιτρέπει στον ερευνητή να παραθέσει και να συγκρίνει στοιχεία από διάφορους ερευνητές μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Σύμφωνα με τον Birmingham (2001) η δευτερογενής έρευνα από την μία παρέχει ένα θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας που διεξάγεται και από την άλλη παρέχει την αιτιολόγηση για τη διεξαγωγή μίας επιπλέον έρευνας στο υπό εξέταση φαινόμενο. Εκτός από τα παραπάνω, η δευτερογενής έρευνα παρέχει μία νέα ερμηνεία των στοιχείων που έχουν συλλεχθεί και / ή βρεθεί

από προηγούμενες πρωτογενείς έρευνες, κάτι το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε μία νέα προσέγγιση της σχέσεως μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς.

Στο πλαίσιο της δευτερογενούς έρευνας ακολουθήθηκαν τα παρακάτω τέσσερα στάδια, όπως αναφέρονται από την Dawson (2009) και αναγράφονται στο πιο κάτω σχήμα.

Παράλληλα, θα υπάρξει και εμπειρική έρευνα, η οποία αναφέρεται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα εμπειρική μελέτη προσπαθεί να ανακαλύψει τους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν το επίπεδο διαφθοράς στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, συγκεντρώσαμε ετήσιες ιστορικές παρατηρήσεις για το 2007 για τα επίπεδα διαφθοράς στην Ευρώπη (εξαρτημένη μεταβλητή). Συγκεκριμένα, οι χώρες από τις οποίες συλλέχθηκαν στοιχεία είναι τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελβετία, η Νορβηγία και η Ισλανδία. Για ανεξάρτητους παράγοντες χρησιμοποιήσαμε το ποσοστό των φυσικών πόρων ως προς τοις % του ΑΕΠ (natural resources), το επίπεδο μόρφωσης του συνολικού πληθυσμού (literacy rate), το επίπεδο δημοκρατίας της χώρας (political index) και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (GDP per cap). Βέβαια, πρέπει να αναφέρουμε ότι για τους ανεξάρτητους παράγοντες συγκεντρώσαμε ιστορικές παρατηρήσεις για το 2002. Αυτό έγινε για το γεγονός ότι θέλαμε να εντοπίσουμε πόσο επηρεάζεται το σημερινό επίπεδο διαφθοράς (t) από στοιχεία που υπήρχαν πριν από 5 χρόνια ($t-5$). Τα δεδομένα μας συλλέχθηκαν από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank) και για την ανάλυση τους χρησιμοποιήθηκαν οι μέθοδοι της περιγραφικής στατιστικής (descriptive statistics) και ανάλυσης παλινδρόμησης (regression analysis). Τέλος, για τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα E-views 7.

Περιγραφική Στατιστική

Στατιστικοί Δείκτες	Διαφθορά	ΑΕΠ κατά κεφαλήν	Επίπεδο Μόρφωσης	Φυσικοί Πόροι	Επίπεδο Δημοκρατίας
Μέσος Όρος	67.60000	19272.73	0.970567	0.012523	9.700000
Διάμεσος	66.50000	19023.50	0.966000	0.002500	10.00000
Μέγιστο	94.00000	50583.00	0.993000	0.137000	10.00000
Ελάχιστο	37.00000	2031.000	0.951000	0.000000	8.000000
Τυπική Απόκλιση	18.41776	12965.40	0.012320	0.026064	0.595963
Ασσυμετρία	-0.000648	0.467476	0.430924	0.857260	-0.809370
Κύρτωση	1.623629	2.443823	2.069296	2.67641	2.115751
Jarque-Bera	2.367999	1.479335	2.011242	1.5797	1.96460
Πιθανότητα*	0.306052	0.477273	0.365817	0.407000	0.3720017

*επίπεδο σημαντικότητας 95%

Παρατηρούμε ότι ο μέσος όρος του επιπέδου διαφθοράς στην Ευρώπη είναι 67,6% το 2007. Σύμφωνα με την κατάταξη της TransparencyInternational, το επίπεδο αυτό σημαίνει μέτριο επίπεδο διαφθοράς. Στη συνέχεια, το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ διαμορφώθηκε στα 19.273\$ ή 14.171€ (σημερινές τιμές). Το μέσο επίπεδο μόρφωσης στην Ευρώπη το 2002 είναι 97,06%. Αυτό σημαίνει ότι το 97,06% του πληθυσμού έχει λάβει τη βασική εκπαίδευση. Επίσης, το μέσο επίπεδο των φυσικών πόρων ως προς το ΑΕΠ είναι 1,25%. Τέλος, ο μέσος όρος του επιπέδου δημοκρατίας στην Ευρώπη είναι 9,7. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει απόλυτη δημοκρατία στη γηραιά ήπειρο για το 2002.

Παρόλα αυτά, ένας άλλος σημαντικός δείκτης που πρέπει να αναφέρουμε είναι ο στατιστικός έλεγχος κανονικότητας κατά Jarque-Bera (JB). Συγκεκριμένα, ο στατιστικός αυτός έλεγχος μας δείχνει αν οι μεταβλητές μας ακολουθούν την κανονική κατανομή (βασική προϋπόθεση για να τις χρησιμοποιήσουμε στην ανάλυση παλινδρόμησης). Για να αποδεχτούμε ότι μία μεταβλητή ακολουθεί την κανονική κατανομή θα πρέπει η τιμή της πιθανότητας του ελέγχου JB να είναι πάνω από 5% ή 0.05 (επίπεδο σημαντικότητας 95%). Στην περίπτωση μας όλες οι τιμές των πιθανοτήτων είναι πάνω από 5%, οπότε και θεωρούμε ότι οι μεταβλητές μας ακολουθούν την κανονική κατανομή.

Ανάλυση Παλινδρόμησης

Τέλος, παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα τις πολλαπλής ανάλυσης παλινδρόμησης. Προτού ξεκινήσουμε την ανάλυση των αποτελεσμάτων, θα παρουσιάσουμε τα δύο οικονομετρικά μοντέλα που αποφασίσαμε να ελέγξουμε.

Το πρώτο μοντέλο παρουσιάζεται παρακάτω:

$$\text{Corruption} = C + b1*\text{literacy} + b2*\text{natural\_resources} + b3*\text{Pol\_index} + e$$

Το δεύτερο μοντέλο είναι το εξής:

$$\text{Corruption} = C + b1*\ln(\text{GDP}) + b2*\text{natural\_resources} + b3*\text{Pol\_index} + e$$

Όπου C = σταθερά του μοντέλου

Corruption = επίπεδο διαφθοράς

Natural_resources = επίπεδο φυσικών πόρων ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ

Pol_index = το επίπεδο δημοκρατίας

GDP= φυσικός το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας

Literacy = επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού

e = διαταραχτικός όρος του μοντέλου

Για να ελέγξουμε ποια ανεξάρτητη μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική και οπότε επηρεάζει την ανεξάρτητη αρκεί να δούμε την τιμή της πιθανότητας.

Ho: Ο συντελεστής δεν είναι στατιστικά σημαντικός

Ha: Ο συντελεστής είναι στατιστικά σημαντικός

Οπότε, αν η τιμή της πιθανότητας (Sig) είναι μεγαλύτερη του 5% τότε θεωρούμε ότι ο συντελεστής δεν είναι στατιστικά σημαντικός και οπότε δεν επηρεάζει την εξαρτημένη μεταβλητή. Το επίπεδο σημαντικότητας που παίρνουμε είναι 95%. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τα αποτελέσματα είναι διορθωμένα από τυχόν προβλήματα αυτοσυσχέτισης ή ετεροσκεδαστικότητας. Συγκεκριμένα, εντοπίστηκαν προβλήματα ετεροσκεδαστικότητας (White-test) τα οποία και διορθώθηκαν (White Heteroscedasticity Correction Method). Επίσης, τα προβλήματα αυτοσυσχέτισης που βρέθηκαν διορθώθηκαν με την προσθήκη ενός αυτοπαλίνδρομου υποδείγματος πρώτου βαθμού – AR(1).

Ο πίνακας παρακάτω παρουσιάζει τα αποτελέσματα για το πρώτο οικονομετρικό μοντέλο:

Μεταβλητή	Συντελεστής	Τυπικό Σφάλμα	t-statistic	Πιθανότητα*
Φυσικοί Πόροι	-2.5701	7.09	-0.3624	0.7202
Επίπεδο Μόρφωσης	-26.959	26.12	-1.0322	0.3123
Επίπεδο Δημοκρατίας	-0.0973	0.3614	-0.2693	0.7900
Σταθερά (C)	287.46	306.23	0.9387	0,3572
R-squared	0,9907			
F-statistic	641,32			
Πιθανότητα* (F-statistic)	0,000			

*επίπεδο σημαντικότητας 95% (αναλυτικά ο πίνακας στο Παράρτημα)

Παρατηρούμε ότι η τιμή του R-squared είναι 99,07% όπου μας δείχνει πόσο επιτυχής είναι η παλινδρόμηση μας. Επίσης, το στατιστικό F μας δείχνει εναλλακτικά αν η παλινδρόμησης μας είναι επιτυχής, εν ολίγοις αν το μοντέλο

έχει καλό fit. Η τιμή της πιθανότητας του ελέγχου είναι 0.000% (μικρότερη από 5%), οπότε θεωρούμε ότι έχουμε επιτυχή παλινδρόμηση.

Στη συνέχεια, τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης δείχνουν ότι καμία ανεξάρτητη μεταβλητή δεν είναι στατιστικώς σημαντική, δεδομένου των πιθανοτήτων. Συγκεκριμένα, ανακαλύψαμε ότι το επίπεδο διαφθοράς στην Ευρώπη για το 2007, δεν επηρεάζεται από το επίπεδο μόρφωσης, το επίπεδο δημοκρατίας και του φυσικούς πόρους των χωρών για το 2002 στην Ευρώπη.

Ο πίνακας παρακάτω παρουσιάζει τα αποτελέσματα για το δεύτερο οικονομετρικό μοντέλο:

Μεταβλητή	Συντελεστής	Τυπικό Σφάλμα	t-statistic	Πιθανότητα*
ΑΕΠ	0,0012	0,000	8,088	0,0000
Φυσικοί Πόροι	-23,577	75,452	-0,3125	0,7572
Επίπεδο Δημοκρατίας	0,7156	3,24	0,2208	0,8269
Σταθερά (C)	37,571	31,631	1,1878	0,2456
R-squared	0,7211			
F-statistic	22,411			
Πιθανότητα* (F-statistic)	0,000			

*επίπεδο σημαντικότητας 95% (αναλυτικά ο πίνακας στο Παράρτημα)

Παρατηρούμε ότι μόνο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι στατιστικά σημαντικό και επηρεάζει θετικά (0,0012) τη βαθμολογία της International Transparency, όσον αφορά το επίπεδο διαφθοράς. Ουσιαστικά, για να αυξηθεί η βαθμολογία της συγκεκριμένη εταιρίας κατά 1 μονάδα (σημαίνει μείωση του επιπέδου διαφθοράς σύμφωνα με την εταιρία), θα πρέπει να υπάρξει μια αύξηση των 1.000 ευρώ περίπου στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών της Ευρώπης.

Στη συνέχεια, οι υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές δεν είναι στατιστικά σημαντικές (Πιθανότητα $>5\%$). Οπότε, η διαφθορά για το 2007 μειώνεται όσο αυξάνεται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του 2002 για τις χώρες της Ευρώπης.

Τέλος, βλέπουμε ότι η τιμή του R-squared είναι $72,11\%$ όπου μας δείχνει πόσο επιτυχής είναι η παλινδρόμηση μας. Επίσης, το στατιστικό F μας δείχνει εναλλακτικά αν η παλινδρόμησης μας είναι επιτυχής, εν ολίγοις αν το μοντέλο έχει καλό fit. Η τιμή της πιθανότητας του ελέγχου είναι 0.000% (μικρότερη από 5%), οπότε θεωρούμε ότι έχουμε επιτυχή παλινδρόμηση.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Εμπειρικά Αποτελέσματα

Η παρούσα εμπειρική μελέτη, αν και μικρή σε έκταση και χρήση στατιστικών ελέγχων, παρήγαγε σημαντικά αποτελέσματα. Η έρευνα επικεντρώθηκε στην περιοχή της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, συγκεντρώσαμε ετήσιες ιστορικές παρατηρήσεις για το 2007 για τα επίπεδα διαφθοράς στην Ευρώπη (εξαρτημένη μεταβλητή). Συγκεκριμένα, οι χώρες από τις οποίες συλλέχθηκαν στοιχεία είναι τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελβετία, η Νορβηγία και η Ισλανδία. Για ανεξάρτητους παράγοντες χρησιμοποιήσαμε το ποσοστό των φυσικών πόρων ως προς τοις % του ΑΕΠ (natural resources), το επίπεδο μόρφωσης του συνολικού πληθυσμού (literacy rate), το επίπεδο δημοκρατίας της χώρας (political index) και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (GDP per cap). Βέβαια, πρέπει να αναφέρουμε ότι για τους ανεξάρτητους παράγοντες συγκεντρώσαμε ιστορικές παρατηρήσεις για το 2002.

Τέλος, πρέπει να τονίσουμε ότι τρέξαμε δύο οικονομετρικά μοντέλα. Το πρώτο οικονομετρικό μοντέλο εξέτασε κατά πόσο η βαθμολογία για το επίπεδο διαφθοράς επηρεάζεται από τους φυσικούς πόρους, το επίπεδο μόρφωσης και το επίπεδο δημοκρατίας. Το δεύτερο οικονομετρικό μοντέλο ερευνήσε κατά πόσο η βαθμολογία για το επίπεδο διαφθοράς επηρεάζεται από τους φυσικούς πόρους, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το επίπεδο δημοκρατίας.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης έδειξαν ότι η βαθμολογία για το επίπεδο διαφθοράς της χώρας επηρεάζεται θετικά από την αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Σύμφωνα με την International Transparency, όσο πιο υψηλή είναι η βαθμολογία μιας χώρας τόσο χαμηλότερη διαφθορά έχει. Ουσιαστικά, ανακαλύψαμε ότι η αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μια χώρα φέρνει μείωση της διαφθοράς των πολιτών. Εν' ολίγοις όσο πιο πλούσια είναι μια χώρα τόσο λιγότερα επίπεδα διαφθοράς έχει για το γεγονός ότι οι πολίτες έχουν ένα εισόδημα με το οποίο μπορούν να καλύψουν ικανοποιητικά τις ανάγκες τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελούν οι σκανδιναβικές χώρες όπου τα επίπεδα διαφθοράς είναι χαμηλά (σύμφωνα με την International Transparency) και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι από τα πιο υψηλά στον κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

6.1 Συμπεράσματα

Οι φυσικοί πόροι έχουν δεχθεί ιδιαίτερη πίεση τις τελευταίες δεκαετίες εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης και της συνεπακόλουθης οικονομικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα πολλές από τις ανεπτυγμένες χώρες να επιθυμούν την εκμετάλλευση φυσικών πόρων που βρίσκονται στις αναπτυσσόμενες χώρες. Έτσι, λόγω αυτής της διεθνοποίησης, η εποπτεία, διαχείριση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ξεπερνά σε ορισμένες περιπτώσεις τα εθνικά σύνορα (Wijen, 2012).

Η παραπάνω ανάλυση κατέδειξε την άμεση σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πρόσβαση στους φυσικούς πόρους, στην αδιαφάνεια ως προς τα κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων, την έλλειψη υπευθυνότητας, την ελλιπή πρόσβαση σε καίριες και σημαντικές πληροφορίες, καθώς και την κλοπή περιουσιακών στοιχείων (IACC, 2008).

Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί είναι ότι οι χώρες που κατέχουν φυσικούς πόρους αντιμετωπίζουν ως επί το πλείστον προβλήματα φτώχειας και ελλιπούς οικονομικής ανάπτυξης (IACC, 2008; Pendergast et al., 2008; Quah, 2008). Αυτό συμβαίνει λόγω του γεγονός ότι τα κέρδη από την εκμετάλλευση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων δε διανέμονται στους πολίτες της χώρας, αλλά σε μία ελίτ ατόμων που κατέχουν θέσεις εξουσίας.

Η ύπαρξη διαφάνειας είναι η απαραίτητη και η πρώτη προϋπόθεση για την αντιμετώπιση και την εξάλειψη του φαινομένου της διαφθοράς σε χώρες που κατέχουν φυσικό πλούτο. Είναι αναγκαίο και απαραίτητο τόσο για τις εταιρείες που εμπλέκονται στην εκμετάλλευση, αξιοποίηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, όσο και για τις χώρες που κατέχουν αυτούς τους πόρους να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το τι λαμβάνουν από τους φυσικούς πόρους και σε όρους κερδών. Ως εκ τούτου, κρίνονται απαραίτητες αλλαγές

στις λογιστικές πρακτικές και στην αυστηρότερη εφαρμογή συνθηκών και νομοθετικών ρυθμίσεων περί διαφθοράς και δωροδοκίας (IACC, 2008).

Εξαιρετικά σημαντική κρίνεται και η ύπαρξη ενός ικανού και επαρκούς επιπέδου δημοκρατίας σε μία χώρα, όπου εκτός από τη διαφάνεια η κυβέρνηση θα ασκεί πολιτικές προς όφελος των πολιτών και έτσι θα διανέμει τα κέρδη σε αυτούς, ούσα υπόλογη στους κατοίκους της χώρας (Morisson, 2007).

Ωστόσο, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ακόμα και η ύπαρξη περισσότερης διαφάνειας και καλύτερης διαχείρισης των φυσικών πόρων από μέρους των κυβερνήσεων δεν μπορούν να εγγυηθούν την εξάλειψη του φαινομένου της διαφθοράς, όσο θα υπάρχουν διεφθαρμένοι κυβερνώντες και ανώτατα στελέχη εταιρειών διαχείρισης και αξιοποίησης των φυσικών πόρων (IACC, 2008).

6.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Στην παρούσα εργασία εξετάστηκε γενικά η σχέση μεταξύ φυσικών πόρων και διαφθοράς. Ωστόσο, μία μελλοντική έρευνα μπορεί να εστιάσει στο παράδειγμα μίας χώρας και να διεξάγει μία συγκεκριμένη έρευνα για τον αντίκτυπο που έχει η διαφθορά σε αυτήν την χώρα. Επίσης, μία ακόμη έρευνα μπορεί να περιλαμβάνει την σύγκριση μεταξύ διαφόρων χωρών που κατέχουν φυσικούς πόρους, τόσο ως προς το επίπεδο διαφθοράς, όσο και ως προς την επιλεγμένη στρατηγική αντιμετώπισης της διαφθοράς από αυτά τα κράτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

1. Γαλούκας, Σ. (2013) «Διαφάνεια». Εθνικό Σχέδιο Κατά της Διαφθοράς. Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=Q_C4Fw_rxlk%3D&tabid=64
2. Ρέππας. Π.Α. (2010) Διαφθορά: Τα αίτια και οι συνέπειες. Σημειώσεις διαλέξεων στο μάθημα 'Οικονομική Ανάπτυξη' του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μεταφρασμένη

3. Conway, J.E. (2012). Ο πλούτος του Αφγανιστάν και η κατάρα των φυσικών πόρων. Η λύση βρίσκεται στην τοπική δράση. *Foreign Affairs*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://foreignaffairs.gr/articles/68687/j-edward-conway/o-ploytos-toy-afganistan-kai-i-katara-ton-fysikon-poron>
4. One Earth (2007). Αφρική: το πετρέλαιο πηγή δυστυχίας για τους λαούς. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.oneearth.gr/cgi-bin/oneearth/pages/3rdpagenew.pl?arcode=070514093840&arcatteg=%CF%E9%EA%EF%ED%EF%EC%DF%E1>

Ξενόγλωσση

5. Alexeev, M. και Conrand, R. (2009) 'The elusive curse of oil', *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 91, σελ. 586–598.
6. Bhattacharyya, S. και Hodler, R. (2008) 'Natural resources, democracy and corruption', *European Economic Review*, Vol. 54, No 4, σελ. 608-621.
7. Bhattacharyya, S. και Hodler, R. (2009) 'Natural resources and corruption: Is democracy the "missing link"?. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.voxeu.org/article/must-natural-resources-be-curse>.

8. Birmingham, P. (2001) 'Reviewing the literature', στο: Wilkinson, D. (Ed.), *The researcher's toolkit*, London: Taylor & Francis
9. Broadman, H.G. και Recanatini, F. (2002) 'Corruption and Policy: Back to the Roots', *The Journal of Policy Reform*, Vol., 5, No 1, σελ. 37-49.
10. Brockington, D. (2008) 'Corruption, Taxation and Natural Resource Management in Tanzania', *The Journal of Development Studies*, Vol. 44, No 1, σελ. 103-126.
11. Cepiku, D. (2004) 'Coping with corruption in Albanian public administration and businesses', *International Public Management Review*, Vo. 5, No 1, σελ. 99-137.
12. Cuervo-Cazurra, A. (2006) 'Who Cares about Corruption?', *Journal of International Business Studies*, Vol. 37, No. 6, σελ. 807-822.
13. Damania, R. και Bulte, E. (2005) 'Resources for Sale: Corruption, Democracy and the Natural Resource Curse'. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://documents.apec.umn.edu/EBulteEnvSp05.pdf>.
14. Dawson, C. (2009) *Introduction to research methods: A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project*, Oxford: How to Books.
15. De Beco, G. (2011) 'Monitoring corruption from a human rights perspective', *The International Journal of Human Rights*, Vol. 15, No 7, σελ. 1107-1124.
16. DiRienzo, C.E., Das, J., Cort, K.T., Burbridge, J. (2007) 'Corruption and the Role of Information', *Journal of International Business Studies*, Vol. 38, No. 2, σελ. 320-332.
17. Emadi, M.H. (2011) 'Natural resource management and poverty in post-Taliban Afghanistan', *International Journal of Environmental Studies*, Vol. 68, No 3, σελ. 267-279.
18. Goel, R.K. και Mehrotra, A.N. (2012) 'Financial payment instruments and corruption', *Applied Financial Economics*, Vol. 22, No 11, σελ. 877-886.
19. Gregory, I. (2003) *Ethics in research*, New York: Ian Gregory.
20. Helmy, H.E. (2013) 'The impact of corruption on FDI: is MENA an exception?', *International Review of Applied Economics*, Vol. 27, No 4, σελ. 491-514.

21. IACC (2008). Corruption in Natural Resources and Energy Markets. 13th International Anti-Corruption Conference, 30 October-2 November, Athens.
22. Kessler, W.B., Salwasser, H., Cartwright, C.W., Caplan, J.A. (1992) 'New Perspectives for Sustainable Natural Resources Management', *Ecological Applications*, Vol. 2, No. 3, σελ. 221-225.
23. Kolstad, I. (2012) 'Corruption as violation of distributed ethical obligations', *Journal of Global Ethics*, Vol. 8, No 2-3, σελ. 239-250.
24. Kolstad, I. και Wiig, A. (2009) 'Is Transparency the Key to Reducing Corruption in Resource-Rich Countries?', *World Development*, Vol. 37, No. 3, σελ. 521-532.
25. Kolstad, I., Søreide, T. και Williams, A. (2008) 'Corruption in natural resource management – an introduction'. U4 Brief, No 2. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.U4.no/themes/natural-resources.
26. Konte, M. (2013) 'A curse or a blessing? Natural resources in a multiple growth regimes analysis', *Applied Economics*, Vol. 45, No 26, σελ. 3760-3769.
27. Kupatadze, A. (2012) 'Explaining Georgia's anti-corruption drive', *European Security*, Vol. 21, No 1, σελ. 16-36.
28. Lewis, J.M. (2007) 'The resource curse: Examining corruption in the extractive industries', *Perspectives on Global Issues*, Vol. 2, No 1, σελ. 2-11.
29. Lipow, J. και Melese, F. (2012) 'Can Afghanistan avoid the Natural Resource Curse?', *Defense & Security Analysis*, Vol. 28, No 4, σελ. 316-325.
30. Lockwood, M., Davidson, J., Curtis, A., Stratford, E. και Griffith, R. (2010) 'Governance Principles for Natural Resource Management', *Society & Natural Resources: An International Journal*, Vol. 23, No 10, σελ. 986-1001.
31. Lujala, P. (2009) 'Deadly combat over natural resources: Gems, petroleum, drugs, and the Severity of armed civil conflict', *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 53, No 1, σελ. 50-71.
32. Malmshemer, R. και Floyd, D. (2004) 'U.S. Courts of Appeals Judges' Review of Federal Natural Resource Agencies' Decisions', *Society &*

- Natural Resources: An International Journal*, Vol. 17, No 6, σελ. 533-546.
33. Manzano, O. και Rigobon, R. (2007) 'Resource curse or debt overhang?', στο Lederman, D. και Maloney, W.F. (Eds.), *Natural Resources: Neither Curse nor Destiny*, Washington: The World Bank and Stanford University Press, Washington.
34. Morisson, K.M. (2007) 'Natural Resources, Aid, and Democratization: A Best-Case Scenario', *Public Choice*, Vol. 131, No. 3/4, σελ. pp. 365-386.
35. Mutter, L.R., Virden, R.J. και Cayer, N.J. (1999) 'Interest Group Influence in State Natural Resource Policymaking', *Society & Natural Resources: An International Journal*, Vol. 12, No 3, σελ. 243-255.
36. Pendergast, S.M., Clarke, J.A. και van Kooten, G.C. (2008) 'Corruption and the Curse of Natural Resources'. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://economics.ca/2008/papers/0633.pdf>.
37. Press, D. (2003) 'Who Votes for Natural Resources in California?', *Society & Natural Resources: An International Journal*, Vol. 16, No 9, σελ. 835-846.
38. Quah, J.S.T. (2008) 'Curbing Corruption in India: An Impossible Dream?', *Asian Journal of Political Science*, Vol. 16, No 3, σελ. 240-259.
39. Raik, D.B., Wilson, A.L. και Decker, D.J. (2008) 'Power in Natural Resources Management: An Application of Theory', *Society & Natural Resources: An International Journal*, Vol. 21, No 8, σελ. 729-739.
40. Reilly, J. (2013) 'China and Japan in Myanmar: Aid, Natural Resources and Influence', *Asian Studies Review*, Vol. 37, No 2, σελ. 141-157.
41. Robertson, C.J. και Watson, A. (2004) 'Corruption and Change: The Impact of Foreign Direct Investment', *Strategic Management Journal*, Vol. 25, No. 4, σελ. 385-396.
42. Ruiz, M.I.A. και García-Peñalosa, C. (2008) 'Education, corruption and the natural resource curse', Document de Travail, No 45. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/34/09/97/PDF/DT2008-45.pdf>.

43. Rugg, G. και Petre, M. (2007) *A gentle guide to research methods*, Berkshire: Open University Press.
44. Saul, B. (2013) 'China, Natural Resources, Sovereignty and International Law', *Asian Studies Review*, Vol. 37, No 2, σελ. 196-214.
45. Tolossa, D. και Baudouin, A. (2004) 'Access to natural resources and conflicts between farmers and agro-pastoralists in Borkena Wetland, north-eastern Ethiopia', *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, Vol. 58, No 3, σελ. 97-112.
46. Van Vuuren, H. (2002) 'Corruption, perception and foreign direct Investment', *African Security Review*, Vol. 11, No 3, σελ. 67-75.
47. Vicente, P.C. (2005) 'Does Oil Corrupt? Evidence from a Natural Experiment in West Africa'. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.pedrovicente.org/oil.pdf>.
48. Vogl, F. (2012) 'Natural Resources, Natural Corruption? How can transparency help end the fleecing of resource-rich countries by their corrupt leaders?'. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.theglobalist.com/natural-resources-natural-corruption/>.
49. Wijen, F. (2012) 'Globalisation and Natural Resources Law', *Journal of Integrative Environmental Sciences*, Vol. 9, No 1, σελ. 51-52.
50. Yandle, T. (2006) 'Sharing Natural Resource Management Responsibility: Examining the New Zealand Rock', *Policy Sciences*, Vol. 39, No. 3, σελ. 249-278.
51. Zhan, J.V. (2011). Natural Resources and Corruption: Empirical Evidence from China. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1899903

Ιστοσελίδες

52. Συμφωνία του Κοτονού. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12101_el.htm
53. Έκθεση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή - Σχετικά με την σφαιρική πολιτική της ΕΕ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας (COM/2003/0317 τελικό). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0317:EL:HTML

54. Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης και η Κοινωνική Ευθύνη των Επιχειρήσεων (2006). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cysec.gov.cy/Downloads/Investors/Publications>
55. «Η εταιρική διακυβέρνηση στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και οι πολιτικές αποδοχών στην ΕΕ» (2010). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://europedia.moussis.eu/discus/discus-1280561421-652390-12629.tkl?lang=gr>
56. EITI (2013). The EITI Standard. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://eiti.org/files/English_EITI%20STANDARD_11July_0.pdf
57. Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eiti.org/eiti>
58. Transparency International CPI (2012). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://cpi.transparency.org/cpi2012>
59. Transparency International GCB (2013). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.transparency.org/research/gcb/overview>
60. http://www.abbott.com/static/content/document/Citizenship/anti_corruption_guide/3P-Anti-Corruption-Guide-Greek.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αποτελέσματα ανάλυσης παλινδρόμησης από το E-views 7

1^ο οικονομετρικό μοντέλο

DependentVariable: CORRUPTION_2007

Method: LeastSquares

Date: 03/05/14 Time: 04:47

Sample (adjusted): 2 30

Includedobservations: 29 afteradjustments

Convergenceachievedafter 7 iterations

HAC standard errors & covariance (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 4.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LITERACY_RATE	-26.95902	23.62824	-1.140966	0.2651
NATURAL_RESOURCES	-2.570051	4.680678	-0.549077	0.5880
POLITY_INDEX	-0.097317	0.405763	-0.239838	0.8125
C	287.4643	293.6363	0.978981	0.3374
AR(1)	1.010141	0.015964	63.27503	0.0000
R-squared	0.990731	Meandependentvar		66.68966
Adjusted R-squared	0.989186	S.D. dependentvar		18.04380
S.E. of regression	1.876365	Akaikeinfocriterion		4.252136
Sum squaredresid	84.49790	Schwarzcriterion		4.487876
Loglikelihood	-56.65597	Hannan-Quinncrier.		4.325967
F-statistic	641.3207	Durbin-Watsonstat		1.912673
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	1.01			
Estimated AR process is nonstationary				

2^ο οικονομετρικό μοντέλο

DependentVariable: CORRUPTION_2007

Method: LeastSquares

Date: 03/05/14 Time: 04:28

Sample: 1 30

Includedobservations: 30

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP	0.001213	0.000150	8.088322	0.0000
NATURAL_RESOURCES	-23.57711	75.45183	-0.312479	0.7572
POLITY_INDEX	0.715648	3.240330	0.220856	0.8269
C	37.57143	31.63050	1.187823	0.2456
R-squared	0.721134	Meandependentvar		67.60000
Adjusted R-squared	0.688957	S.D. dependentvar		18.41776
S.E. of regression	10.27181	Akaikeinfocriterion		7.620250
Sum squaredresid	2743.263	Schwarzcriterion		7.807076
Loglikelihood	-110.3037	Hannan-Quinncrier.		7.680017
F-statistic	22.41155	Durbin-Watsonstat		1.046062
Prob(F-statistic)	0.000000			

Ιστορικά Δεδομένα

corruption_2007	GDP	lnGDP	natural_Resources	literacy rate	polity index
94	32344	10,38418	1,80%	0,951	10
94	25994	10,16562	0,90%	0,957	10
93	28119	10,2442	0,60%	0,961	9
92	30979	10,34106	0,00%	0,962	10
90	27111	10,20769	1,20%	0,961	10
90	39350	10,58025	0,00%	0,965	10
87	42292	10,65235	13,70%	0,966	9
84	50583	10,83137	0,00%	0,966	10
84	27322	10,21545	1,40%	0,971	9
81	25679	10,15343	3,60%	0,972	10
78	24326	10,0993	0,10%	0,971	10
75	31286	10,35093	0,10%	0,977	10
73	23494	10,0645	0,10%	0,981	10
71	24465	10,105	0,00%	0,985	10
67	16612	9,717881	0,10%	0,988	8
66	11600	9,35876	0,20%	0,988	10
65	5386	8,591558	2,70%	0,989	10
65	12759	9,453992	0,10%	0,99	10
58	10850	9,29192	0,00%	0,991	10
53	6535	8,784928	0,07%	0,993	10
53	14862	9,606563	0,00%	0,951	10
52	7685	8,947026	0,40%	0,957	8
52	21435	9,97278	0,20%	0,961	9
49	6439	8,770129	0,30%	0,962	10
48	3983	8,289791	2,30%	0,961	10
48	4083	8,314587	1,60%	0,965	10
46	13292	9,494918	0,10%	0,966	10
42	5184	8,553332	0,60%	0,966	10
41	2031	7,616284	1,10%	0,971	9
37	2102	7,650645	4,30%	0,972	10